

Mellom makt og hjelp:

**En komparativ undersøkelse av sosialt arbeid med
risikoutsatte familier i Norge og Brasil.**

Tine Bjørck Alsaker

MASTEROPPGAVE

Masterprogram i barnevern

Våren 2014

Det psykologiske fakultet
HEMIL – Senteret

FORORD

STORE OPPGAVER SKAL MAN BEGYNNE PÅ OG IKKE TENKE PÅ, sa Julius Cæsar. Det var min far som minnet meg på dette sitatet da jeg skulle begynne arbeidet med masteroppgaven. Det var lurt tenkte jeg, og bestemte meg for at det skulle bli mitt mantra i dette arbeidet. Men Julius Cæsars` gamle visdomsord virket ikke for meg. Jeg mistet motivasjonen og ble sittende og tenke på oppgaven i stedet for å gjør noe med den. Tiden gikk, fokuset ble hverdagen med arbeid og familie i stedet for masteroppgaven. En bekymret veileder tok kontakt og lurte på hva det var som skjedde med meg og oppgaven min. Min far kom med nok et visdomsord: Den som vil ha noe gjort gjør det! Den som ikke vil ha noe gjort, har allverdens unnskyldninger for ikke å gjøre det. Denne oppgaven *skal* du levere, sa en god venninne... Så med oppmuntringer fra familie, veileder og venner fikk jeg igjen motivasjon til å jobbe videre og levere oppgaven!

Jeg vil rette en stor takk til min veileder **Kaare Torgny Pettersen**, førsteamanuensis ved Høgskolen i Østfold. Våre veiledningstimer var bestandig lærerike og inspirerende. Takk for all hjelp!

Jeg vil gi en helt spesiell takk til **Linda Gresstad Jarleskog**. Vi ble kjent med hverandre på et tidspunkt hvor vi begge trengte det som mest... Du har det meste av æren av for at jeg har kommet i mål med denne oppgaven, du ga meg akkurat den drahjelpen jeg trengte! Takk for et fint vennskap og mange spennende faglige og personlige samtaler.

Jeg vil også takke min alltid støttende familie som har hjulpet til med stort og smått under denne prosessen. Spesielt mine foreldre, som har passet barnebarn i uttallige timer mens jeg har skrevet. Jeg vil også takke mine barn som begge har kommet til verden mens mamma har jobbet med masteroppgaven. Dere gjorde ikke akkurat arbeidet enklere, men akk så mye mer inspirende!

Tine Bjørck Alsaker

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
Innholdsfortegnelse	3
SAMMENDRAG.....	5
1.0 INTRODUKSJON	7
1.1 VALG AV TEMA.....	7
1.2 PROBLEMSTILLING.....	9
1.3 BEGREPSAVKLARING.....	10
1.4 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	10
2.0 TEORETISK DEL	12
2.1 SAMMENLIGNINGER AV SOSIALT ARBEID	12
2.1.1 SOSIALPOLITISKE SAMMENLIGNINGER	12
2.1.2 PROFESJONSSAMMENLIGNINGER.....	15
2.1.3 PRAKSISAMMENLIGNINGER	18
2.2 SOSIALT ARBEID OG MAKT	19
2.3 DET SOSIALE ARBEIDET I NORGE OG BRASIL.....	21
2.3.1 NORGE	21
2.3.2 BRASIL	22
2.4 FATTIGDOM	28
2.4.1 NORGE	31
2.4.2 BRASIL	33
3.0 METODISK DEL.....	35
3.1 KVALITATIV METODE	36
3.2 DET KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJU	37
3.2.1 PLANLEGGING.....	37
3.2.2 FORFORSTÅELSE.....	40
3.2.3 GJENNOMFØRING AV INTERVJU	41
3.2.4 TRANSKRIBERING	42
3.2.5 ANALYSERING	43
3.2.6 ETISKE VURDERINGER I FORSKNINGSPROSESSEN.....	47
3.2.7 VERIFISERING	49
3.2.8 RAPPORTERING.....	51
4.0 PRESENTASJON AV RESULTATER.....	52
4.1 RESULTATER	52
KATEGORI 1: HVERDAGSLIV & FAMILIELIV.....	52
NORGE	52
BRASIL	56

NORGE	59
BRASIL	64
5.0 DISKUSJON.....	66
6.0 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	74
REFERANSER	76
APPENDIX 1:.....	82
APPENDIX 2:.....	87
APPENDIX 3:.....	91
APPENDIX 4:.....	94
APPENDIX 5:.....	96
APPENDIX 6:.....	97
APPENDIX 7:.....	103

SAMMENDRAG

Denne masteroppgaven tok utgangspunkt i datamateriale som var innsamlet i forbindelse med en intervjuundersøkelse av marginaliserte familier i Norge og Brasil som hadde lav samfunnsinkludering. Masteroppgavens problemstilling er imidlertid: *Hvordan forankres og praktiseres sosialt arbeid med risikoutsatte barn i Norge og Brasil?*

Formålet med oppgaven er å få kunnskap om og sammenligne det sosiale arbeidet med risikoutsatte barn og familier i Norge og Brasil. Oppgaven har en kvalitativ tilnærming og datamaterialet inneholdt intervjuer av 3 brasilianske og 3 norske familier, der det ble intervjuet ett barn og en forelder fra hver familie. Alle informantfamiliene mottok hjelp og bistand i forhold til sosiale problemer. Forskjellen var imidlertid at de norske familiene fikk offentlig bistand fra barnevernet, mens de brasilianske familiene fikk hjelp fra en veldedig organisasjon. Et fellestrekk hos familiene var at alle hadde lav sosioøkonomisk status. Ut i fra datamaterialet vokste det fram to kategorier: Informantens hverdagsliv & familieliv i de to landene, samt hva slags kontakt de hadde med deres lokale hjelpeapparat.

Det norske samfunnet blir stadig mer multikulturalistisk, og i det sosiale arbeidet - som f.eks barnevern – blir det mer og mer vanlig å jobbe med minoritetsetniske familier. Jeg tenker at det er viktig med kunnskap om den kulturen en familie kommer fra, om deres oppdragsmåter, sedvaner, holdninger og verdier. Men det er også viktig å kunne noe om deres forhold til offentlig sosialt arbeid, barnevernsarbeid og inngripen i den private sfære når det gjelder hjemlandet. Det har derfor vært et ønske om at denne oppgaven kan være et bidrag til å øke kunnskapen om det sosiale systemet i Brasil. De forskjellige sosialpolitiske modellene, samt landenes økonomiske situasjoner, medfører at det sosiale arbeidet er forankret i ulike lovgivninger og utføres forskjellig. Det har betydning for hvilke betingelser profesjonene har å jobbe etter. Sosialt arbeid i mindre velstående land vil ofte ha større fokus på materielle levekår som mat, bolig, klær, vaksiner osv fordi mange barn og familier lever på et eksistensminimum. Tilgjengeligheten av kvalifisert fagpersonale vil variere, og det vil også påvirke kapasiteten til sosialarbeiderne og mulighetene for å jobbe mer forebyggende.

Det norske, sosiale systemet er basert på universalisme og en godt utbygd velferdsmodell. I Norge har forskjellen mellom rik og fattig vært økende, mens disse forskjellene i Brasil har vært synkende. Allikevel har vi en mye lavere grad av fattigdomsproblematikk i Norge enn i Brasil. I Brasil har det vært en gradvis økning av det offentlige velferdstilbudet, fattigdomsbekjempelse har vært det viktigste. De brasilianske myndighetene har investert store ressurser i velferdsprogrammer som innebærer behovsprøvde pengeoverføringssystemer, økning i antall offentlig ansatte sosialarbeidere samt et større fokus på hjemmebaserte tjenester til risikoutsatte barn og familier.

Det har gjennom analyse og fortolkning av datamaterialet vist seg vanskelig å trekke valide og reliable konklusjoner. Dette fordi det har vært svært mange mennesker involvert i datainnsamlingsprosessen og fordi en del av empirien er for svak til å gjøre slutninger som kan besvare problemstillingen.

1.0 INTRODUKSJON

1.1 VALG AV TEMA

Jeg har vært ansatt i Fredrikstad barneverntjeneste siden 2005, og jobbet som saksbehandler fram til desember 2011. Nå jobber jeg som fagutvikler og har fokus på internopplæring, barnevernsfaglig forskning og utviklingen av praksisfeltet. Fredrikstad barneverntjeneste har et nært samarbeid med Høgskolen i Østfold (heretter HIØ), avdeling for helse- og sosialfag, som er lokalisert i samme kommune. Noe av dette samarbeidet består av utvikling og deltakelse i felles forskningsprosjekter. Ett slikt prosjekt er ”En komparativ studie av marginalisert familieliv og samfunnsinkludering i Norge og Brasil”. Dette er et underprosjekt av et større forskningsstudium som heter ”Violence in Brazil and Norway” og er ledet av Førsteamanuensis Kaare Torgny Pettersen ved HIØ. Jeg har valgt og basere min masteroppgave på data som er innsamlet i forbindelse med dette prosjektet.

HIØ har et utstrakt samarbeid med universitetet UFES i Brasil, blant annet gjennom student- og kunnskapsutveksling, og begrunner sitt nære samarbeid på følgende måte:

For oss er det spesielt den erfaringen helse- og sosialarbeidere i Brasil har innen tverrfaglig samarbeid og folkehelse som gjør denne regionen interessant for våre studenter og ansatte. I sitt folkehelsearbeid har de en større integrasjon mellom helsearbeid og sosialarbeid enn det som er vanlig i Norge, noe som fører til at mange profesjoner arbeider sammen i tverrfaglige team. Slikt sett kan samarbeidet med Brasil føre til nye perspektiver på hvordan vi kan drive vårt eget helse- og sosialarbeid i Norge, og vi kan lære mer om de kulturelle og sosiale rammene som påvirker helse- og sosialfaglig yrkespraksis (SIU, 2013)

I forbindelse med samarbeidsprosjektet “En komparativ studie av marginalisert familieliv i Norge og Brasil”, var jeg prosjektleder for den norske delen av prosjektet, mens Kari Baardseth, høgskolelektor ved HIØ, var prosjektleder for den brasilianske delen. Prosjektet fikk økonomiske samarbeidsmidler fra et fond som støtter utviklingsprosjekter mellom

høgskole og kommune, samt fra SmåForsk. Siden dette var et samarbeidsprosjekt, var en av betingelsene for de økonomiske bidragene at det også skulle være studentbasert. Det vil si at bachelorgradstudenter skulle bidra i gjennomføringen av prosjektet og til produksjon av bacheloroppgaver med temaer relatert til undersøkelsen. Prosjektet består av to deler:

1. Det er en intervjuundersøkelse knyttet til marginalisert familieliv i Brasil hvor samarbeidsinstans er Det føderale universitetet i Espirito Santo (heretter UFES) ved professor Pedro Florencio da Cunha Fortes (heretter Professor Fortes). Han er også ansvarlig for universitetets veldedige organisasjon Centro de Estudos de Promoção em Alternativas de Saúde (heretter CEPAS). De brasilianske informantene er familier som mottar bistand fra denne organisasjonen.
2. Den andre delen er en intervjuundersøkelse knyttet til marginalisert familieliv i Norge med intervjuer av familier som mottar ulike former for hjelpetiltak hos barneverntjenesten i Fredrikstad.

Hensikten med prosjektet er først og fremst å få kunnskap om marginaliserte familier og deres muligheter eller manglende muligheter i forhold til inkludering i samfunnslivet i Norge og Brasil. De to delene av studiet kan stå for seg selv, men også brukes som sammenligning mellom de to landene.

Denne masteroppgaven tar utgangspunkt i de innsamlede data med intervjuer av norske og brasilianske familier og vil ha et komparativt preg ved å sammenligne materialet fra de to landene. Det er flere ulike vinklinger man kunne valgt i forhold til dette datamaterialet, som for eksempel forskjeller og likheter mellom hjelpetilbud i Norge og Brasil, ulike personlige og samfunnsmessige utfordringer de norske og brasilianske familiene står overfor m.m. Jeg har imidlertid valgt å fokusere på likheter og ulikheter i det norske og brasilianske sosialfaglige arbeidet med risikoutsatte familier. Jeg synes det er hensiktsmessig og verdifullt å sammenligne hvordan det sosiale arbeidet er bygd opp og tilrettelagt innenfor det enkelte land og den enkelte kommune som deltar i prosjektet. Dette for å kunne se etter likheter og ulikheter, samt få kunnskap om hvordan det sosiale arbeidet forankres og praktiseres i landenes forskjellige kontekster når det gjelder sosialpolitikk, lovgivning og kultur.

Det er mange ulike elementer som bidrar til de forskjellige lands arbeid med sosiale problemer og barn i risiko. Det handler blant annet om landenes velferdsmodeller, sosialpolitiske tradisjoner og økonomiske situasjoner. Velferdsutviklingen er imidlertid også preget av demografi, befolkningens levekår og hvilke sosiale problemområder som er dominerende. Dette virker inn på hvordan landets sosialfaglige arbeid er organisert og hvordan kvalifikasjonene til sosialarbeiderne er. Videre har det betydning hvordan ansvarsfordelingen mellom myndighetene og familiene er; samt samfunnets ideologiske, juridiske og normative terskler for å gripe inn i en families livssituasjon. Også det offisielle Norge har interesser av samarbeid og å sammenligne forholdene i Brasil og vårt land innenfor områder som næringsliv, klima, globale utfordringer, samfunnsutvikling og kunnskapssamarbeid:

(...) Brasils interesse for temaer som velferdspolitik og global helse kan være en bro til samarbeid med Norge om tilgang til grunnleggende helsetjenester. Likeledes kan Norges innsats for anstendig arbeid og det faktum at også Brasil prioriterer dette arbeidet høyt, danne en plattform for styrket samarbeid (Regjeringens Brasil-strategi, 2011).

1.2 PROBLEMSTILLING

Jeg ønsker å se nærmere på Norge og Brasils måte å jobbe med risikoutsatte familier som har behov for og mottar ulike former for hjelp og bistand. Hva slags hjelpetilbud som finnes, hvordan det er forankret i samfunnsstrukturen og kulturelle holdninger til dette arbeidet., Videre vil jeg se på måten det er organisert på i forhold til denne klientgruppen samt likheter og forskjeller i det sosialfaglige arbeidet mellom de to landene.

Problemstillingen blir derfor:

Hvordan forankres og praktiseres sosialt arbeid med risikoutsatte familier i Norge og Brasil?

1.3 BEGREPSAVKLARING

Risikoutsatte barn og familier:

Med risikoutsatte barn og familier mener jeg personer som befinner seg i sårbare og marginale posisjoner i samfunnet for eksempel på grunn av lav inntekt, arbeidsledighet, fattigdom og lignende. Dette kan medføre en økt risiko for blant annet skjevutvikling, sosial arv og videreføring av de sosiale problemene til seg selv og egne barn.

Sosialt arbeid og sosialarbeider:

Jeg har i hovedsak valgt og bruke begrepene «sosialt arbeid» og «sosialarbeider», selv om det er «barnevernsarbeid» og «barnevernsarbeider» jeg behandler som tema. Dette er et valg basert på at man i Brasil og i mye av den internasjonale praksisen, forskningen og litteraturen benytter sosialt arbeid og sosialarbeider som begreper når man beskriver det sosiale arbeidet som gjøres for barn og deres familier. Der jeg bruker betegnelsen «barnevern», så er det for å beskrive norske og nordiske sider av det sosialfaglige arbeidet.

1.4 OPPGAVENS OPPBYGNING

I denne oppgaven vil jeg se nærmere på organisering av sosialfaglige arbeidet, de politiske velferdsmodellene, kulturelle holdninger og juridisk grunnlag for Norge og Brasils måte å jobbe med risikoutsatte barn og familier.

I den teoretiske delen av oppgaven vil jeg ta for meg ulike måter det sosiale arbeidet er organisert på i Norge og Brasil, men vil også ta for meg forskning fra andre land som kan jeg vurderer kan brukes som sammenligningsgrunnlag. Jeg vil presentere ulike sosialpolitiske modeller og hvilken praktisk betydning dette får for utførelsen av det sosiale arbeidet. Jeg vil se på profesjonssammenligninger og praksissammenligninger, samt maktaspektet i sosialt arbeid. Videre vil jeg ta for meg teori og forskning omkring fattigdom da et fellestrekk for informantene er at de har lav sosiøkonomisk status. Til slutt vil jeg se nærmere på hvordan det sosialfaglige arbeidet med risikoutsatte familier i de to landene er forankret og organisert.

Jeg har også vurdert å ta med teori og forskning omkring multikulturalisme, Pierre Bourdieus modell for sosial kapital og kulturanalytiske modeller for det sosiale arbeid i Norge og Brasil. Jeg mener dette kunne vært relevant for besvarelsen, men har imidlertid valgt dette bort fordi jeg ville ha et større fokus på praktisk organisering av velferdsarbeidet.

I metodedelen vil jeg presentere og begrunne valg av metode. Jeg vil gå gjennom den metodiske prosessen, med valg av metode, utvalget av informanter og gjennomføringen av intervjuene. Deretter vil jeg analysere det innsamlede materialet og drøfte etiske problemstillinger knyttet til datainnsamlingen.

I presentasjons- og drøftingsdelen vil jeg først presentere de funn og resultater jeg har sett jeg gjennom analysen. Jeg vil deretter drøfte dette i lys av problemstillingen samt presentert teori og forskning.

Til slutt vil oppgaven oppsummeres og konkluderes i en avslutningsdel.

2.0 TEORETISK DEL

I dette kapittelet vil jeg presentere ulike teoretiske perspektiver og forskning som jeg har vurdert som relevant for å besvare problemstillingen. Presentasjonen er bygd opp slik at jeg først tar for meg ulike måter å sammenligne internasjonalt sosialt arbeid på. Deretter vil jeg beskrive oppbygningen av de sosiale systemene i Norge og Brasil når det gjelder arbeid med risikoutsatte barn og familier. Videre vil jeg ta for meg fattigdom som tema og belyse dette innenfor den norske og brasilianske konteksten.

2.1 SAMMENLIGNINGER AV SOSIALT ARBEID

Meeuwisse & Swärd (2007) mener det tre forskjellige måter å sammenligne internasjonalt sosialt arbeid på. Det er gjennom ulike sosialpolitiske modeller, profesjonsorienterte sammenligninger og sammenligninger av praksis. Jeg har valgt å følge deres analytiske metode og vil i det følgende presentere de tre sammenligningsmåtene.

2.1.1 SOSIALPOLITISKE SAMMENLIGNINGER

Det sosiale arbeidet påvirkes og anføres av et lands myndigheter og den sosiale politikk som er toneangivende. Hestbæk (1997, Grinde & Bunkholdt, 2004) har vist at det er mange ulike elementer som bidrar til de forskjellige lands utvikling, organisering og vektlegging av det sosiale arbeidet. Det handler først og fremst om landenes ideologier og sosialpolitiske tradisjoner. En naturlig følge av dette er landenes økonomiske situasjon og disponeringer. Velferdsutviklingen er også preget av landets demografi, befolkningens levekår og de sosiale problemområder som dominerer. Dette virker inn på hvordan landets barnevern er organisert og hvordan kvalifikasjonene til sosialarbeiderne er. Videre har det betydning hvordan ansvarsfordelingen mellom myndighetene og familiene er; hvordan ideologien er og klimaet for å gripe inn i en familie. Mayadas (1997, Meeuwisse & Swärd, 2007) skiller mellom vestlige industrielle samfunn og preindustrielle jordbrukssamfunn i forhold til organiseringen av det sosiale arbeidet. I jordbrukssamfunnene er det en svak statlig organisering av hjelpeapparatet, og hjelp må søkes hos familie, veldedige organisasjoner, menigheter eller andre ressurssterke mennesker i nærmiljøet. Det medfører at det sosiale arbeidet i stor grad

blir fokusert omkring sosiale, økonomiske og politiske utviklingsprosjekter. I de vestlige industrisamfunnene er det sosiale arbeidet sterkere organisert og har en lengre tradisjon.

Det er flere forskere og teoretikere som har forsøkt å teoretisere og undersøke dette nærmere, blant dem Gøsta Esping-Andersen (1990) som har studert velferdssystemene i Sverige, Tyskland og USA. Han har på bakgrunn av dette utarbeidet en modell for sammenligning av ulike velferdssystemer han mener gjelder for hele den moderne verden basert på det han kaller de sosialdemokratiske-, konservativ-kooperative- og liberale velferdsmodellene. Stephan Leibfried (1992, Meeuwisse & Swärd 2007) har utvidet Esping-Andersens analyse med nok en velferdsmodell, som han kaller den rudimentære modellen. Ifølge Leibfried er det denne velferdsmodellen man finner i Latin-Amerika og i middelhavslandene. Han argumenterer med at det i disse landene finnes sosiale rettigheter, men at de i liten grad praktiseres. Meeuwisse & Swärd (2007) mener at mange forskere vil mene at disse landenes velferdssystem passer bedre inn i den konservativ-kooperative modellen. Lorenz (1994, Meeuwisse & Swärd 2007) har tatt utgangspunkt i Leibfrieds argumentasjon når han skiller mellom 4 grunnleggende sosialpolitiske modeller for sosialt arbeid. Lorenz' arbeid er basert på europeiske velferdsmodeller, men på bakgrunn av Leibfrieds argumentasjon finner jeg det allikevel interessant og relevant i forhold til å knytte det opp mot brasiliansk velferdspolitik og Esping-Andersens modeller. I følge Heløe (2010) er det allikevel de færreste land som ensidig baserer sin velferdspolitik kun på en type velferdsmodell. Det benyttes som regel en blanding av ulike modeller fordi man i demokratiske prosesser ofte må inngå kompromisser i forhold til ulike politiske målsetninger og retninger. De 4 velferdsmodellene er som følger:

Den Sosialdemokratiske velferdsmodell/den skandinaviske modellen (f.eks Norge, Sverige): Her legges det vekt på borgernes sosiale og sivile rettigheter, og det sosiale arbeidet er desentralisert slik at det administreres på kommunenivå. Sosialarbeiderne er offentlig ansatt og har kvalifisert utdanning for arbeidet. I barnevernsarbeidet får saksbehandlerne doble roller ved at de både skal hjelpe familien og kontrollere den på samme tid.

Den Konservativ-kooperative velferdsmodell/ den korporativistiske modellen (f.eks Tyskland): Her er det bare en liten del av det sosiale arbeidet som er offentlig, mens størstedelen utføres av korporative organisasjoner. Det offentlige sosiale arbeidet er

spesialisert og ofte knyttet til sosial kontroll, økonomiske og familiære problemer. I motsetning til i Norge, er grunnideen at problemer bør løses uten statlig intervensjon.

Den liberale velferdsmodellen/Residualmodellen (f.eks Storbritannia, USA): Her er det offentlige sosiale arbeidet knyttet til myndighetsutøvelse som kontroll og akutte intervensjoner. Mye av det sosiale arbeidet utføres av private stiftelser, menigheter, fagforeninger, veldedige organisasjoner og lignende. I den liberale modellen er det selvstendige stiftelser og organisasjoner som driver private velferdsprogrammer.

Den rudimentære modellen (f.eks Spania, Hellas): har et svakt koordinert velferdstilbud. Familien, kirken og veldedige organisasjoner bidrar med hjelp. Det organiserte sosiale arbeidet er fokusert mot barn- og familiearbeid. Her er det uklare linjer mellom det formelle og uformelle sosiale arbeidet.

Norge baserer sitt sosiale arbeid på den sosialdemokratiske eller skandinaviske velferdsmodellen hvor man tilstreber rettigheter om universell dekning av ulike service- og tjenestetilbud for alle i befolkningen (Heløe, 2010). Norge kan således betegnes som en velferdsstat, og defineres som:

En liberal stat som påtar seg ansvar for sine innbyggere gjennom ulike inngrep i markedsøkonomien for å sikre sysselsettingen samt utbygging av helse- og sosialtjenester. Betegnelsen velferdsstat inkluderer både prinsippet om det offentliges ansvar for innbyggernes velferd og de tiltak som treffes for å sette prinsippet ut i livet (Heløe 2010, Mishra 1984).

I følge Christian Bjørnskov og Andreas Bergh (2011) kan ikke den skandinaviske velferdsmodellen eksporteres til andre land fordi den nødvendige tilliten blant befolkningen er enestående for de nordiske landene. De mener nemlig at tillit er den grunnleggende forutsetningen for velferdsstaten, og uten den ville den skandinaviske modellen bryte sammen. Forskerne mener altså at velferdsstaten er fundert på tillit og ikke opprettholdt av ervervet tillit. De tror videre at tilliten skyldes at særlig land som Norge og Danmark har opplevd langvarig, intern stabilitet med få feider, borgerkriger eller generell splittelse. Forskerne delte alle land inn etter størrelsen på velferdsstaten og borgernes nivå av tillit.

Danmark, Norge, Sverige og Finland befinner seg helt isolert i toppen av grafen. Bare Canada og New Zealand har tilsvarende nivåer av tillit. Modellen er også kjennetegnet av en stor offentlig sektor og mange kvinner på arbeidsmarkedet. Den skandinaviske velferdsstaten ville ifølge forskerne ikke fungere i land med stor mistillit og mye korrupsjon (Bjørnskov & Bergh, 2011). I Brasil har man blant annet en politistyrke som er preget av korrupsjon, voldsutøvelse og maktmisbruk (H.J., 2014). Dette er forhold som kan bidra til en lav tillit til myndighetene.

2.1.2 PROFESJONSSAMMENLIGNINGER

I think that, to be a social worker, you must wish to deal with the impossible. I see challenges in the profession, I think that we like challenging situations (Françoze & Cassorla, 2004).

Utsagnet kommer fra en brasiliansk sosialarbeider intervjuet for et studium om belønninger og frustrasjoner i sitt fag og sin arbeidshverdag. Forskerne fant at de brasilianske sosialarbeidernes idealer for sitt arbeid var påvirket av rettferdighetsidealene, medborgerskap og solidaritet (ibid). I følge Omre & Schelderup (2006) har det innenfor norsk sosialt arbeid vært sterke føringer på at sosialarbeiderens profesjonelle kompetanse i for stor grad har vært relatert til personlige egenskaper, dets verdier og moral, samt refleksjon over eget liv og emosjoner knyttet til fagutøvelsen. De hevder at dette innebærer en fare for objektivisering av klienter og et hinder for brukernes medvirkning i egen sak. Videre mener de at disse elementene i beslutningsprosessene bør nedtones fremfor dokumenterbar kunnskap og økt fokus på brukermedvirkning.

Greta Marie Skau (2011) mener at profesjonell kompetanse består av tre ulike deler som er avhengige av hverandre, virker sammen og påvirker hverandre. De tre delene er teoretisk kunnskap, som utgjør det faglige grunnlaget med det det innebærer av teori, forskning, juridiske rammer osv. De yrkesspesifikke ferdighetene er de ferdighetene som er spesielle for å utøve profesjonen, for eksempel når det gjelder samtaler med barn. Den personlige kompetansen er summen av den enkelte ansattes livserfaringer, kulturelle tilhørighet, verdisyn

med mer. Disse delene vil vekselvirke, og utgjøre den totale profesjonelle kompetansen hos en profesjon.

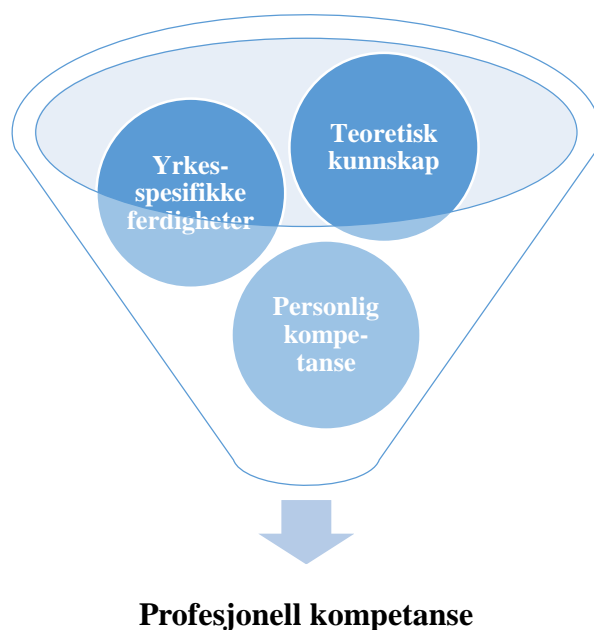

Fig. Nr. 1 Den profesjonelle kompetanse (egen illustrasjon)

Det er gjort flere forsøk på å finne en internasjonal standard for sosialt arbeid, noe som har vist seg vanskelig. Det til tross for at de sosiale problemene i forskjellige land er relativt like; som fattigdom, rusmisbruk, voldsproblematikk, risikoutsatte barn, ungdom med atferdsvansker osv. (Meeuwisse & Swärd, 2007). Det internasjonale sosialarbeiderforbundet, International Federation of Social Workers and International Association of Schools of Social Work, utarbeidet i 2000 en definisjon på sosialt arbeid som jeg har valgt å forholde meg til:

The social work profession promotes social change, problem solving in human relationships and the empowerment and liberation of people to enhance well-being. Utilising theories of human behaviour and social systems, social work intervenes at the points where people interact with their environments. Principles of human rights and social justice are fundamental to social work (Banks & Nøhr, 2012).

Også begreper som ”sosialt arbeid” og ”sosialarbeider” har varierende meningsinnhold i ulike land. Noen land bruker sosialarbeider som en samlebetegnelse på flere forskjellige

yrkesgrupper, mens andre land f.eks skiller mellom sosialpedagog og sosialarbeider (Meeuwisse & Swärd, 2007). I Brasil inngår både sosialassistenter, veiledere og psykologer i begrepet sosialarbeider. Videre brukes betegnelsen «sosialassistanse» om sosialt arbeid med risikoutsatte barn, som vi kaller barnevern. (Graham, 2013). I Norge har vi ikke én sosialarbeiderutdanning, men tre spesialiserte profesjoner innenfor sosialt arbeid med barn (barnevernspedagog), utviklingshemmede (vernepleier) og marginaliserte grupper (sosionom) hvorav de to første er særnorske. Allikevel er dette utdanninger hvor det vurderes endringer:

Regjeringen mener at den sosialfaglige kompetansen bør styrkes med utgangspunkt i de tre store grunnutdanningene på området, og at det er behov for endringer både innenfor hver av utdanningene og i samspillet mellom dem. Utdanningene har til felles at de er innrettet mot å kvalifisere kandidater til sosialfaglig inkluderings- og endringsarbeid for marginaliserte grupper, samt til å vurdere tildeling av offentlige ytelser (...) Den sosialfaglige kompetansen trengs imidlertid innenfor alle tjenesteområder og i arbeid med en rekke ulike brukergrupper, og begrensingen i utdanningenes orientering mot utvalgte grupper eller tjenester er derfor uheldig ... Den pågående utviklingen går i retning av at utdanningene orienterer seg bredere, både med hensyn til målgrupper og arbeidsfelt (Kunnskapsdepartementet, 2012).

Senter for internasjonalisering av utdanning (heretter SIU) er et nasjonalt kompetanse- og informasjonssenter under Kunnskapsdepartementet som fremmer internasjonalt samarbeid, også med Brasil. Regjeringen vektlegger også nettopp Brasil som et høyt prioritert samarbeidsland og at et kunnskapssamarbeid er en viktig del av dette samarbeidet. Brasil har en rekke av de beste universitetene i Latin-Amerika, og landet satser nå på økt internasjonalisering av høyere utdanning. SIU arbeider med å fremme utdanningssamarbeid med Brasil og brasilianske høyere utdanningsinstitusjoner gjennom ulike tiltak i samarbeid med bl.a. Brazilian Federal Agency for Support and Evaluation of Graduate Education (SIU, 2014) Videre har det i Norge skjedd en tilpasning av karaktersystemet siden alle høyere utdanningsinstitusjoner fra 2003 har benyttet karakterskalaen A-F, som er en mer internasjonal standard på karaktersettingen enn de tidligere tallkarakterene (Strøm et.al., 2013).

2.1.3 PRAKSISAMMENLIGNINGER

Khoo, Hyvønen og Nygren (2002) utførte en komparativ undersøkelse av det svenske og det kanadiske barnevernet. De fant at man i Sverige jobbet etter en ”velferdsmodell”, mens man i Canada jobbet etter en ”beskyttelsesmodell”. I praksis innebærer dette at det var lavere terskel for å intervensere i en familie i Sverige enn i Canada, der man i større grad først intervenserte ved krisesituasjoner. Det innebærer også at man i Sverige har satt av mer ressurser til å jobbe forebyggende enn man har i Canada. I Canada vil det meste av det forebyggende arbeidet organiseres av veldedige organisasjoner og stiftelser, mens det i Sverige er en statlig og kommunal oppgave.

Malcolm Payne (2005, Meeuwisse & Swärd, 2007) sier at i Europa er individualisme fokuset for det sosiale arbeidet, og hvor målet er å gjøre de enkelte familiemedlemmer selvstendige. I mer kollektivistiske samfunn, som jordbrukssamfunnene, er det sosiale arbeidet derimot viktig for å opprettholde de tradisjonelle familiemønstrene. Videre så har de vestlige modellene og teoriene for sosialt arbeid blitt utviklet i slike industrielle samfunn, og har deretter blitt overført som ”universelle teorier” i mer kollektivistiske samfunn. Payne mener at når man på denne måten ser bort fra kulturelle og sosioøkonomiske hensyn, vil ikke disse modellene og teoriene ha noen god effekt i det praktiske sosiale arbeidet. I følge Turid Vogt Grinde (2006), så vil personer som er knyttet til en felles eller relativ lik kultur ha mer like oppfattelser enn de som kommer fra ulike kulturer. Overføring av kunnskap og praksiserfaringer anses således enklere mellom nordiske land som har mange fellestrekk enn ved land som har et helt annerledes sosialt system enn oss. Men tross dette viser sammenligninger av det sosiale arbeidet i de nordiske landene at selv om de har en relativ lik sosialfaglig tradisjon, sosialpolitikk og sosiallovgivning, så finnes det regionale forskjeller i både holdninger, verdier og praksis. Et hovedfokus i en tilsvarende undersøkelse var terskler for bruk av tvangsinngripende tiltak. Forskerne fant at begrepet ”tvang” ble definert og brukt forskjellig i de ulike landene til tross for at de nordiske inngrepskriteriene for tvangsbruk var de samme (Grinde & Bunkholdt, 2004).

Også et begrep som «barnets beste» blir definert og forstått forskjellig i ulike land og kulturer. Khoo, Hyvønen og Nygren (2002) fant at i Canada så innebærer ”barnets beste” beskyttelse

og permanente løsninger. I Sverige derimot har begrepet en mye videre definisjon med bl.a. fokus på å ivareta familien som helhet. Også Grinde & Bunkholdts (2004) nordiske vignettundersøkelse avdekket ulike oppfatninger angående hva som er et barns beste. I undersøkelsen skulle saksbehandlere fra de ulike landenes barneverntjenester vurdere like vignetter med barnevernsaker og ta beslutninger i forhold til aktuelle tiltak. Alle de nordiske landene har “barnets beste” som et viktig prinsipp i det sosiale lovverket, og de nordiske lovgiverne har definert dette som at barnets interesser må gå foran foreldrenes. Allikevel viser undersøkelsen også at landene har ulik praksis på tross av samme juridiske og normative forståelse for hva barnets beste er. Med andre ord, på tross av relativ lik kultur og lovgivning så vektes begrepene ulikt også innad i Norden. De nasjonale variasjonene vil derfor også berøre hva som oppfattes som avvikende atferd og ikke. Dette kan skyldes ”nasjonale holdninger” som er forankret i kulturen, tradisjonene og verdigrunnlaget. Hestbæk (1998, Grinde & Bunkholdt, 2004) sier at selv om den nordiske lovgivningen har mange fellestrekk, så er det forskjeller i den praktiske utførelsen av barnevernsarbeidet, både forvaltningsmessig og i bruk av tiltak.

2.2 SOSIALT ARBEID OG MAKT

Sosialarbeiderrollen blir ofte betegnet som en “portvakt”, med myndighet til å fordele eller ikke fordele knappe goder blant personer som har behov for ulike former for bistand. Det vil si at sosialarbeideren har både makt og myndighet til å innvilge eller avslå hjelp (Gast & Patmore, 2012). Tine Egelund (1997) stiller spørsmål ved om den danske Socialforvaltningens klienter har reelle valg når de er i behov av hjelp. Dette fordi man av Socialforvaltningen må være vurdert til å ha et særlig behov for hjelp for å bli bistandsmottaker, samtidig som disse særlige behovene også gir grunnlag for kontroll. Dermed blir hennes oppfatning at hjelp og kontroll ikke er hverandres motsetninger, men i stedet hverandres forutsetninger. Dette kan likestilles med den norske barnevernslovgivningen hvor det i § 4-4 står at «barneverntjenesten skal, når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, sørge for å sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien» (Lindboe, 2009). Dette innebærer at barneverntjenesteloven ikke er en rettighetslov for barn i risiko, men at det er de kommunale barneverntjenestene som vurderer hjelpebehovet og innvilger eller avslår rett til bistand.

A: Mye makt - lite hjelp	B: Mye makt – Mye hjelp	C: Lite hjelp – Lite makt	D: Mye hjelp – Lite makt

Fig.nr.: 2 Maktdimensjoner i sosialt arbeid (egen illustrasjon)

Makt vil bestandig være en komponent i relasjonen mellom en klient og en sosialarbeider, og denne modellen kan brukes til å analysere et lands hjelpetilbud på flere nivåer (Skau, 2003). Den kan illustrere hvilken sosialpolitisk modell hjelpetilbudet er bygd opp rundt, den kan illustrere forholdet mellom en klient og det aktuelle hjelpeapparatet som er involvert, samt den kan beskrive de forskjellige typer hjelpere som finnes innenfor hjelpeapparatet og deres forhold til makt/hjelp-aspektet. Eksempelvis har noen tvangstiltak i henhold til lov om barneverntjenester blitt kritisert for å ligge for mye innenfor den asymmetriske A-dimensjonen. Men for å analysere makt/hjelp-aspektet må man skille mellom systemnivået og personnivået i relasjonen. Systemnivået innbefatter hjelpeapparatets økonomiske betingelser, normative verdier, juridiske muligheter og begrensninger, formalkompetansen til de ansatte, organisatoriske rammer og lignende. Dette nivået danner grunnlaget for det som skjer i møtet mellom hjelper og klient, altså personnivået. Og innenfor dette nivået ligger både den menneskelige og den faglige komponenten sosialarbeiderne opererer ut i fra. De to nivåene samvirker og er gjensidig avhengig av hverandre: Sosialarbeiderne har ett sett rammebetingelser å jobbe ut i fra, men må samtidig bruke seg selv og sin profesjonelle kompetanse i arbeidet og innenfor de betingelser samfunnet har tildelt systemet (Skau, 2003).

Det er innenfor dette spenningsfeltet makt i sosialt arbeid antar forskjellige former som blandes sammen (Järvinen, 2003, Ghosh, 2007). Det omhandler myndighetsutøvelse, støtte, forhandlinger, overtalelse, disiplinering og kontroll. Flora Ghosh (2007) ser på klassifisering av klienter og manglende deltakelse i egen sak som en skjult form for krenkelse. Videre hevder Christensen & Jensen (2001, Ghosh, 2007) at makten er allstedsnærverende og en stilltiende kontroll mellom mottaker og sosialarbeider som former relasjonen dem i mellom. Neil Thompsons (2011, Gast & Patmore, 2012) PKS-analyse av ulikhetene i makt og muligheter kan brukes for å identifisere makt i sosialarbeiderrollen. Han illustrerer dette med

personlige, kulturelle og strukturelle nivåer som interagerer med hverandre samtidig som de er avskilt fra hverandre:

Personlig: Viser til hvordan tanker, følelser og handlinger på et individnivå kan innvirke på ulikhet og undettrykkelse

Kulturelt: Det kulturelle nivået viser til felles holdninger og konformitet på tvers av grupper i samfunnet.

Strukturelt: Det strukturelle nivået viser til påvirkninger og begrensinger det sosiale arbeidet har når det gjelder sosiale, økonomiske og politiske forhold.

2.3 DET SOSIALE ARBEIDET I NORGE OG BRASIL

2.3.1 NORGE

Det norske sosiale arbeidet med risikoutsatte familier, er i hovedsak underlagt Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet som utformer lovforslag, forskrifter, rundskriv og veiledere i forhold til hvordan arbeidet skal utføres. Den videre praktiske utførelsen av dette er fordelt på tre organer. Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvar for drift og godkjenning av barneverninstitusjoner, samt foster- og familiehjem. De kommunale barneverntjenestene utreder barnets behov for tiltak og fatter vedtak og beslutninger basert på det aktuelle behovet ut i fra lov om barneverntjenester. Fylkesnemnda for sosiale saker har beslutningsmyndighet i forhold til tvangsvedtak. Det er et stort fokus på endring og utvikling hos familiene, og det benyttes et vidt spekter av evidensbaserte veiledningsprogrammer som for eksempel Marte Meo, Parental Management Training Oregon (PMTO) og Multisystemisk terapi (MST). “Barnets beste” er et overordnet prinsipp i alt arbeid med risikoutsatte familier, og vedtak om hjelpetiltak innvilges når forvaltningen vurderer at barnet har særlige behov for det. Det benyttes flere ulike hjelpetiltak, men noen av de mest vanlige er støttekontakt, besøkshjem, dekning av barnehage/SFO og økonomisk bistand.

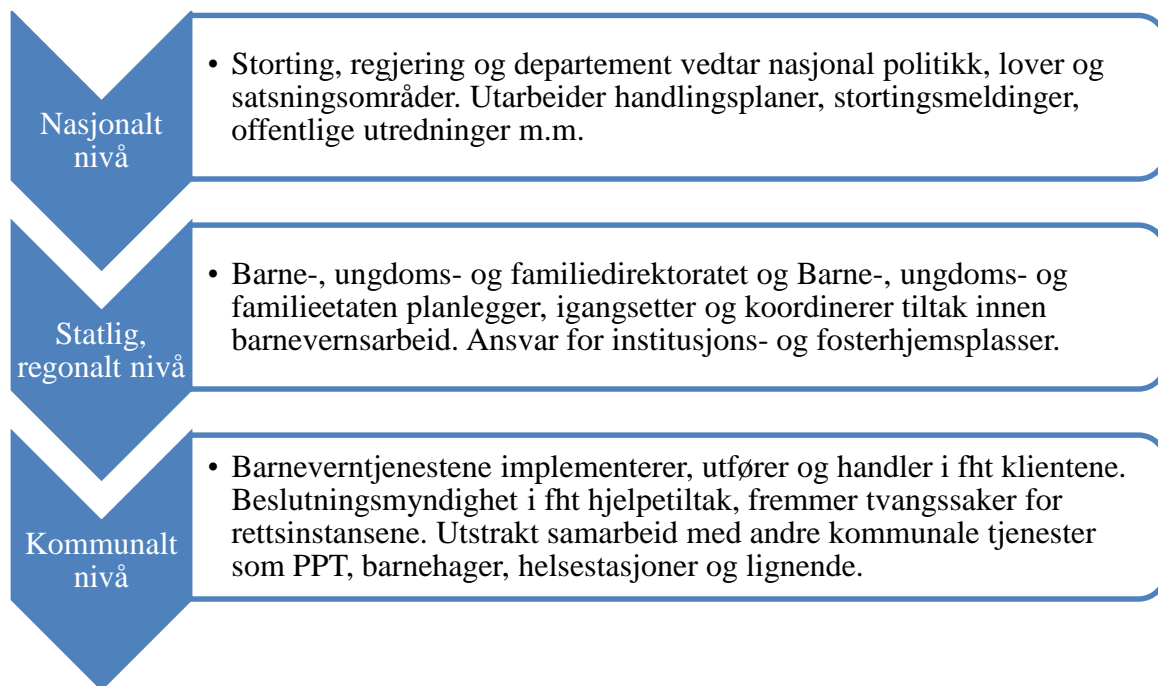

Fig. Nr. 3 Den norske tiltakskjeden (egen illustrasjon)

I 2003 ble FNs barnekonvensjon inkorporert i norsk lov. Barn er dermed sikret rettigheter både som selvstendige individer og som en del av familiens privatliv. Blant annet sikrer barnekonvensjonen at barn har rett til omsorg, trosfrihet, ytringsfrihet og til å bli hørt i saker som angår dem selv. I henhold til Lov om barneverntjenester § 6-3 skal barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet (Lindboe, 2009). Brukermedvirkning som ideal står således sterkt i forhold til både barn og voksne klienter.

2.3.2 BRASIL

I Brasil vokste det sosiale arbeidet fram på begynnelsen av 1800-tallet som en respons på økningen av fattige urbane arbeidere. Den katolske kirkens sosiale doktriner rekrutterte særlig kvinner til å utføre veldedig arbeid. Staten igangsatte lovmessige reguleringer samt organisering og utvikling av sosiale tjenester. Det sosiale arbeidet i Brasil er fortsatt sterkt kvinnedominert og har utfordringer knyttet til lave lønninger, små muligheter for karriereutvikling samt lav status og anerkjennelse som fag og profesjon. Ifølge Françoze &

Cassorla (2004) har dette en klar sammenheng med at kvinner diskrimineres på arbeidsmarkedet og fortsatt har lavere lønninger enn menn innenfor alle arbeidsfelt.

Brasils grunnlov fra 1988 sikrer universalitet, helhetlig og lik behandling i forhold til sosial beskyttelse når det gjelder offentlig helsesystem, sosial trygghet og sosial bistand (Garcia & Fernandez, 2009). Brasils sosiale bistandssystem «Sistema Único de Assistência social» (SUAS) – «Helhetlig system for sosialassistanse» ledes av «Departementet for sosial utvikling og kamp mot sult», hvor målet er å fremme tilgang til sosialhjelp for familier i sårbare situasjoner. Arbeidet er hierarkisk fordelt på nasjonalt, føderalt statlig og kommunalt nivå. Sosialt arbeid er delt i to hoveddeler: «Grunnleggende sosial beskyttelse» og «Spesiell sosial beskyttelse».

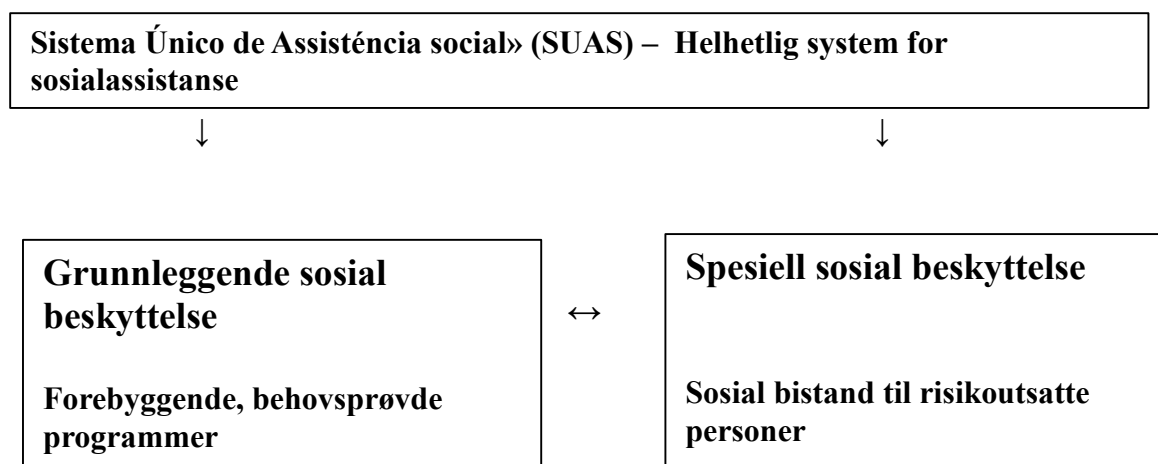

Fig. Nr. 4: Det brasilianske sosialsystemet (egen illustrasjon)

«Grunnleggende sosial beskyttelse» har som mål å redusere og forhindre risikosituasjoner gjennom utvikling og styrking av familie- og lokalsamfunn. Det er beregnet for personer som lever i utsatte livssituasjoner på grunn av fattigdom, svak eller ingen tilgang til offentlige tjenester eller er utsatt for diskriminering på grunn av for eksempel alder, etnisitet, kjønn eller funksjonshemming. «Grunnleggende sosial beskyttelse» opererer forebyggende gjennom ulike enheter, som for eksempel nettverk av sosiale og pedagogiske tjenester rettet mot bestemte grupper, inkludert sosiale sentre for barn, ungdom og eldre (MDS, 2014).

«Spesiell sosial beskyttelse» retter seg mot familier og enkeltpersoner som allerede er i faresonen, bl.a. ved forlatthet, mishandling, seksuelle overgrep, bruk av narkotika, o.l.. Det er et utstrakt samarbeid med veldedige velferdsorganisasjoner (NGO`er) som får sertifisering av offentlige myndigheter til å bedrive sosialt arbeid. Det sosiale arbeidet blir overvåket og godkjent av National Council of Social Assistance (CNAS) og har en viktig rolle i arbeidet for sosial kontroll. De overvåker og evaluerer de finansielle transaksjonene og den lokale utførelsen av de ulike programmene (MDS, 2014).

«Spesiell sosial beskyttelse» skiller mellom saker av *medium kompleksitet* og *høy kompleksitet*. Medium kompleksitet viser til risikoutsatte barn og familier som trenger stor grad av individuell oppfølging for å sikre å opprettholde familiesituasjonen. Høykompleksitets-sakene er de tilfellene der barna trenger beskyttelse og ivaretagelse utenfor sin biologiske familie. Dette innebærer at de brasilianske sosialarbeiderne har ansvar både for å veilede familier, sikre sosial beskyttelse, og gi råd og støtte rusproblematikk, arbeid, bolig med mer. Sosialarbeiderne har også ansvar for å kjøpe inn private tjenester og bistand fra ulike NGO`er (Graham, 2013).

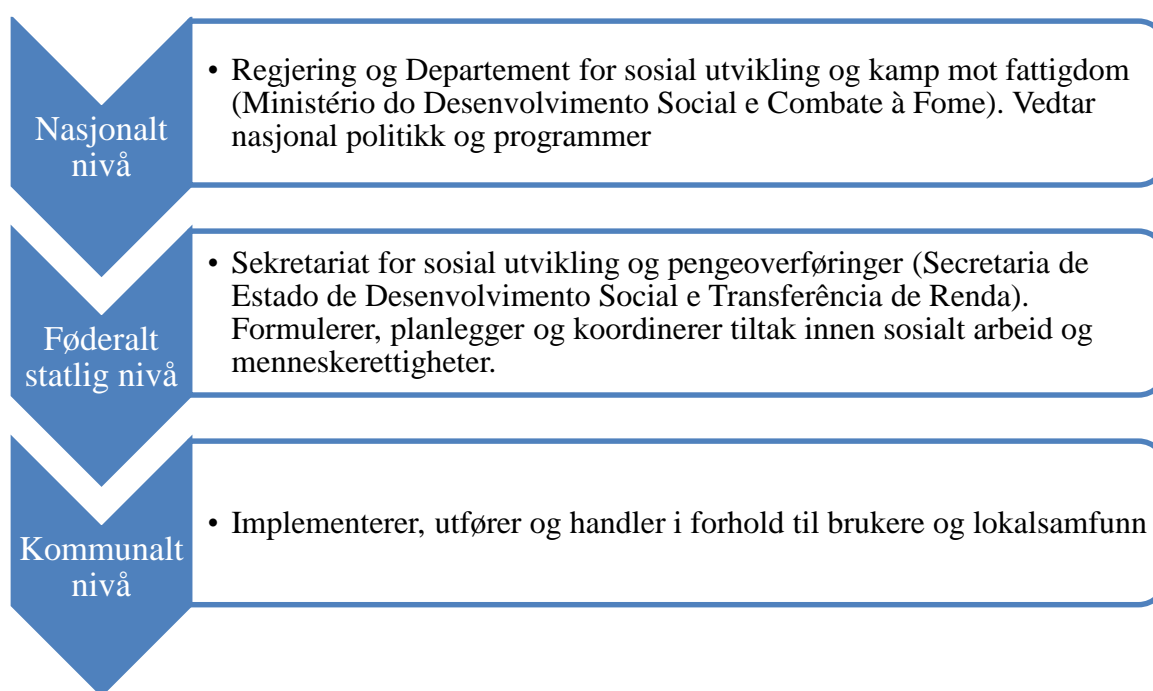

Fig.Nr.: 5 Den brasilianske tiltakskjeden (egen illustrasjon), Kilde: MDS, 2014

Brasil ratifiserte FNs barnekonvensjon i 1990 og sikret dermed alle barn rettigheter som borgere (Unicef). Samme år ble Loven om barn og ungdom (Estatuto da Crianca e do Adolescente, (ECA)) vedtatt hvor barnekonvensjonen var et viktig fundament. ECA er delt i to deler; den første delen beskriver barn og unges grunnleggende rettigheter og betydningen av at disse rettighetene blir ivaretatt. Den andre delen tar for seg ulike forpliktelser for å ivareta barn og unge, blant annet de som befinner seg i risikoutsatte livssituasjoner. For å sikre implementeringen av ECA, ble det «Nasjonale råd for barn og unges rettigheter» (Conselho Nacional dos Direitos da Crianca e do Adolescente, CONANDA) opprettet i 1991. I tillegg ble det opprettet en rekke statlige og kommunale barne- og ungdomsråd (Refworld, 2014). Men ifølge Garcia & Fernandez (2009) blir ikke rettighetene i praksis utøvd for den brasilianske barnebefolkningen, da man fremdeles har store utfordringer i forhold til gatebarn, barnearbeid osv.

Når det gjelder bistand til mindreårige utsatt for omsorgssvikt og overgrep, så rapporterte Brasil til FN i 2003 at de føderale statene var i ferd med å etablere spesialiserte omsorgstjenester som også inkluderer terapeutisk behandling. Alvorlige omsorgssviktsituasjoner rapporteres til de legale myndighetene, det vil si enten statsadvokatembetet eller tingretten. Deretter vil det bli utført en psykososial og psykiatrisk evaluering som gir dommeren sakkyndig råd i saken. Mange av disse sakene medfører at foreldrene mister omsorgsretten og at barna blir adoptert bort eller plasseres i fosterhjem, på barnehjem eller lignende løsninger. I 2005 ble det vedtatt å utvide «Skolen beskytter-programmet» etablert av Utdanningsdepartementet for å utdanne lærere til å identifisere tegn og symptomer hos elevene dersom de har vært utsatt for vold. Programmet tilbyr også veiledning til omsorgspersoner om hvordan de kan håndtere disse problemene (Refworld, 2014).

Adriana Pacheco Graham (2013) utarbeidet en rapport for Family for Every Child, som er et globalt nettverk av NGO'er om det sosiale arbeidet i Brasil og hvordan det kan forbedres. Sosialt arbeid med risikoutsatte barn i Brasil kalles «sosialassistanse» og praktiseres av offentlig ansatte sosialarbeidere i tillegg til NGO'er som enten har samarbeidsavtale med det offentlige eller som er selvstendige. Brasiliansk sosialt arbeid innenfor kategorien «sosialassistanse» blir definert som:

Services aimed at preventing children from losing parental care; supporting children without parental care (CWPC); and the reintegration and support in the community for those previously living without parental care. We focus on those services provided or supported by the state as part of their responsibility towards children without parental care. These services include the following support to vulnerable children and their families and communities: gatekeeping; identification of appropriate placements; care planning, assessment and review of CWPCs situations; provision and support of alternative care, including support to guardians/extended family carers, foster care and residential care; support to child-headed households; adoption services; services aimed at preparing children for leaving care or living independently and support in local communities (eg help with housing, employment, education) for those previously placed in alternative care. In addition, social services include community-based interventions and advocacy to support children and their families. Social workers will be the staff who provide, assess for, review or case manage social services (Graham, 2013)

Graham peker på at Brasil de siste årene har endret fokus for sitt sosiale arbeid med barn og familier fra en utstrakt bruk av plasseringer utenfor hjemmet, til mer hjemmebaserte tilbud. Det innebærer at alt sosialt arbeid med barn er sterkt knyttet til sosialt arbeid familien. Det har også medført en økt satsning på og mer ressurser til sosialt arbeid. Videre har de sosiale programmene for bekjempelse av fattigdom hatt stor innvirkning. Mange av mottakerne av for eksempel «Bolsa Familia» får også personlig oppfølging og veiledning av sosialarbeidere. Konsekvensene for barn å vokse opp i fattigdom når det gjelder ivaretagelse og beskyttelse er et viktig satsningsområde for det sosiale arbeidet. Selv om antallet sosialarbeidere har økt, anbefaler Graham (2013) at dette økes ytterligere i tillegg til videreutdanning. Det pekes på at administrerende arbeid opptar for mye av sosialarbeidernes tid fremfor det sosialfaglige i møte med klientene.

I 2004 ble det anslått at det er omtrent 60 000 sosialarbeidere i Brasil, hvor de fleste jobbet innenfor offentlige sosiale tjenester (Françoza & Cassorla, 2004). I 2012 fantes det 94 538 registrerte, godkjente sosialarbeidere. Det finnes imidlertid ikke noen sikre tall på hvor mange av disse som jobber i det offentlige hjelpesystemet med risikoutsatte barn og familier (Graham, 2013). Det er en del som jobber i frivillige og veldedige organisasjoner (Non-

governmental organizations, NGO) og i store selskaper som har egne sosialprogrammer innenfor ulike felt og regioner (Françoza & Cassorla, 2004). Et eksempel på en NGO er CEPAS, som er den aktuelle veldedige organisasjonen i dette prosjektet. CEPAS er en forkortelse for Centro de Estudos de Promoção em Alternativas de Saúde – som kan oversettes med «Senter for studier av helsefremmende alternativer» underlagt fakultetet for sosialmedisin og prosjektet »Primærhelsetjenester i lokalsamfunnet» ved UFES. CEPAS baserer sitt arbeid på WHO's definisjon på helse som mer enn bare fravær av sykdom, men også fysisk, mentalt, sosialt og økonomisk velbehag (Pettersen, 2012). Videre er de mer opptatt av forebyggende arbeid enn av å behandle og kurere. Organisasjonen benytter seg av frivillig innsats av medisin- og sykepleiestudenter ved UFES samt utvekslingsstudenter fra bl.a. Østerrike, Tyskland, Nederland og Norge. De norske studentene er tilknyttet HIØ og gjennomfører en praksisperiode ved CEPAS i helse- og sosialfag som sosialt arbeid, barnevern, sykepleie m.m. Videre er det noen lokale mødre som bidrar til virksomheten ved å vaske, vedlikeholde utstyr, lage mat til barna som deltar i prosjekter osv. CEPAS er en politisk, religiøs og økonomisk uavhengig organisasjon. De mottar noe økonomisk støtte fra UFES og ulike lokale bedrifter. Noen av de viktigste målsetningene til CEPAS er å beskytte liv og vektlegge samfunnsinkludering, helse, sosial integrering og utdanning hos de lokale risikoutsatte familiene. Lokalsamfunnet er preget av fattigdom, narkotikaomsetning og svært høy grad av vold. En grunntanke med virksomheten er å ikke gjøre familiene til passive mottakere av donasjoner, men å jobbe for å øke deres sosiale verdighet og skape muligheter for selvstendigjøring. Samtidig er det et viktig mål å øke lokalsamfunnets generelle kunnskaper om helse og tilgjengelige hjelpe- og støtteordninger. Alle deltakere registreres for demografisk forskning, og gjennomsnittlig er det 500 familier i måneden som mottar bistand og veiledning fra de ulike helseprogrammene og hjemmebesøkene. I tillegg gis det veiledning til ulike helse- og sosialarbeidere (Pettersen, 2012). Metodene og aktivitetene er som følger:

Barn- og unge gruppen: Ukentlige møter med risikoutsatte barn for å øke deres bevissthet i forhold til hvordan de kan forbedre sin livssituasjon gjennom bl.a. utdanning. Aktivitetene er både lærerike og kunstneriske. En gang i måneden er mødre med for å lære dem om betydningen av vaksiner, hygiene, ernæring og sykdomsforhindringer. Alle møter avsluttes med gratis suppe til barna.

Tenåringsgruppen 12-18 år: Tenåringsgruppen får opplæring i bl.a. helse, seksualitet, samfunnsinkludering og hjelp til selvhjelp. Det avholdes ukentlige debattmøter som ledes av studenter innen journalistikk og pedagogikk. I tillegg arrangeres det ulike aktiviteter og work-shops, som f.eks dansegruppe hver lørdag.

Program for helhetlig kvinnehelse: Programmet følger kvinners utvikling fra pubertet til overgangsalder, og er delt i gruppene “graviditet” og “familieplanlegging”. Det er regelmessige gruppemøter hvor det gis veiledning i bl.a.: Kjønnssykdommer, HIV/Aids, prevensjon, kvinnemishandling, hygiene, sykdommer, stress osv. Det gjennomføres regelmessige hjemmebesøk hos hver deltaker og gravide får månedlig oppfølging.

Program for helhetlig oppfølging av barnehelse: Programmet følger opp barns vekst og utvikling gjennom: Konsultasjoner om barneomsorg, månedlig veiledning av mødre om barns helse, samt hjemmebesøk.

Program for helhetlig tannhelse: Programmet er en forlengelse av barnehelse-programmet med individuell og gruppebasert veiledning om tannhelse for barn og unge.

Program for sammenhengende helsebehandling av voksne (foreldre): Månedlige møter med fokus på fysisk, mental og sosial helse. Det gis veiledning om ulike sykdommer som diabetes og høyt blodtrykk (Pettersen, 2012).

2.4 FATTIGDOM

Jørgen Elm Larsen (2004) bruker en tredelt modell for å forklare at betegnelsen «fattigdom» har forskjellig innhold i ulike deler av verden. Larsens forståelse av fattigdomsbegrepet innebærer at fattigdom må ses i forhold til det normale levesettet i et samfunn:

- 1) Det kan være en situasjon preget av ekstrem elendighet som følge av blant annet hungersnød, naturkatastrofer, ødelagte lokalsamfunn med mer.
- 2) Det kan være en situasjon der man lever på eksistensminimum som innebærer at grunnleggende behov for mat, klær, bolig med mer ikke blir dekket.

- 3) Det kan være relativ fattigdom hvor de grunnleggende behov blir dekket, men hvor man ikke har nok til å møte sosiale forventninger som er vanlige i samfunnet.

Fattigdom kan således forstås som absolutt og relativ, der absolutt fattigdom refererer til en tilstand av alvorlige mangler på økonomiske ressurser, mens det relative begrepet brukes til å illustrere en situasjon av økonomisk ressurs svakhet (Fernqvist, 2013). Det betyr allikevel ikke at det er politisk og samfunnsmessig enighet om å bruke et slikt skille. I følge Axel West Pedersen (Haugan, 2011) er det ikke konsensus i Norge om innhold i og forståelse av hva begrepet fattigdom er. Han mener det må sees som et politisk spørsmål. Generelt har det i Skandinavia vært skepsis til å bruke ordet fattigdom, og for eksempel i Danmark har regjeringer og myndigheter nektet å snakke om fattigdom, og heller ikke ønsket en veiledende fattigdomsgrense. Man mangler altså en nordisk norm for hva fattigdom er, og at politikerne bestemmer seg for ett begrep eller bestemte indikatorer på dette. Pedersen selv mener at mangel på økonomiske ressurser og muligheter til forbruk bør være kjernen i fattigdomsbegrepet. Han understreker at betydningen av å ha en fattigdomsgrense handler om å overvåke utviklingen i samfunnet, og ikke å si at alle som har inntekter under denne grensen automatisk har krav på støtte fra samfunnet (Haugan, 2011).

”Individer, familier og grupper i befolkningen kan siges at leve i fattigdom, når de mangler de ressurser til at oppnå den kost, delta i de aktiviteter og ha de levekår og behageligheter, som er normale eller i det minste vidt anerkendte i det samfund, som de hører til. Deres ressurser er så langt under gjennomsnittet for individer og familier at de udelukkes fra almindelige livsmønstre, vaner og aktiviteter” (Townsend 1979, Larsen, 2004)

Dette gjenspeiles i den listen FN har utarbeidet over 14 grunnleggende goder som de anser som viktige for barns levekår i den rike industrialiserte verden, og hvor mangel på godene kan være en indikator for relativ fattigdom:

1. Tre måltider om dagen.
2. Minst ett måltid om dagen med kjøtt, kylling eller fisk (eller vegetarisk).

-
3. Frisk frukt og grønnsaker hver dag.
 4. Bøker tilpasset barns alder og kunnskapsnivå (ikke inkludert skolebøker).
 5. Utendørs fritidsutstyr (sykkel, rulleskøyter m.m.).
 6. Faste fritidsaktiviteter (idrett, spille instrumenter, delta i organisasjoner m.m.).
 7. Innendørsleker (minst ett per barn).
 8. Penger nok til å være med på skoleturer og andre aktiviteter.
 9. Et stille sted med nok rom og lys til å gjøre hjemmelekser.
 10. Internettforbindelse.
 11. Noen nye klær (ikke bare brukte).
 12. To par sko som passer (inkludert minst ett par allværssko).
 13. Muligheten innimellom til å invitere venner hjem for å leke og spise.
 14. Muligheten til å feire anledninger som fødselsdager, religiøse markeringer m.m.

I følge Monica Guillen-Royo (2011) vil en persons tankegang være mer materialistisk jo fattigere vedkommende er, og at dette skyldes overlevelsessinstinkt ved at materielle goder er noe man må ha for å overleve. Hennes forskning er basert på forskjellene mellom verdier og tilfredsstillende av menneskelige behov i ulike sosioøkonomiske grupperinger. Guillen baserer blant annet sin forskning på feltarbeid i Peru, et land preget av sosial fragmentering og ekskludering, der skiller mellom klasser og etnisitet er utbredt. Hun mener det er klare indikasjoner på lavere utbredelse av ikke-materialistiske indre verdier blant personer i de mindre velstående sosioøkonomiske gruppene. Hun mener at indre verdier som opplevelse av samfunnsmessig fellesskap, aksept av ens begrensninger og potensial er viktig fordi dette er positivt relatert til psykisk trivsel og bærekraftige handlingsmønstre. Ifølge Guillen gir de

fattigere uttrykk for mindre indre motivasjon når det samfunnet de tilhører er preget av sosiale og økonomiske ulikheter, og påvirker dermed evnen til å vektlegge indre verdier i negativ retning.

Den nobelprisvinnende økonomen Amartya Sen hevder at skam oppleves på en universell måte av folk som lever i fattigdom, og at man ikke får fjernet fattigdommen før man får fjernet skammen (Nøra, 2011). Det internasjonale forskningsprosjektet «The Shame of Poverty» undersøker nettopp forholdet mellom fattigdom og skam i Uganda, India, Kina, Storbritannia, Norge, Pakistan samt Sør-Korea, og hvor målet er å forstå folks erfaringer og psykososiale effekter av fattigdom på tvers av kulturelle og nasjonale grenser. En konklusjon er at selv om fattigdommen kommer til uttrykk på forskjellige måter i ulike land, så er opplevelsen av skam knyttet til sin fattigslige situasjon felles. Denne skamfølelsen kan føre til handlingslammelse, isolasjon og øke den sosiale ekskluderingen i følge forskningsleder Robert Walker. Og selv om fattige i Norge har en viss beskyttelse gjennom velferdsstaten, kan det være en særlig belastning å være fattig i Norge fordi det store flertall av befolkningen nyter en svært høy levestandard (ibid).

2.4.1 NORGE

Det anslås at mellom tre og åtte prosent av befolkningen av den norske befolkningen kan regnes som fattige. Variasjonen i tallene skyldes ulike definisjoner og utregningsmåter hos EU og OECD (Harsløf & Seim, 2008). Uansett, så har Norge den laveste andelen av fattige barn i Europa (Crabtree, 2014).

Norge er et av verdens rikeste land og forekomsten av fattigdom er lav sammenliknet med andre land. Men også hos oss finner vi mennesker som står utenfor viktige sosiale arenaer på grunn av dårlig økonomi eller dårlige levekår. Ofte henger dårlig økonomi og dårlige levekår sammen. Dersom personer blir stående utenfor arbeid og andre viktige arenaer over tid, øker dette faren for varig utenforskap. Dette har store omkostninger for den enkelte og for samfunnet som helhet. Det er særlig grunn til bekymring når det gjelder barn og unge (Herud & Naper, 2012).

Böhnke (2008, i Harsløf & Seim, 2008) har vist at fattigdom i rike land som Norge er sterkt forbundet med lav sosial integrasjon. Larsen (2004) bruker begrepet ”sosialt ekskludert” om personer som karakteriseres av tre, fire eller alle fem av følgende mål:

- Relativt økonomisk fattig
- Få eller ingen sosiale relasjoner
- Liten eller ingen faglig og politisk deltakelse
- Liten eller ingen deltakelse i fritidsaktiviteter
- Dårlige helsemessige forhold

Kymlicka (2002) mener at vestlige samfunn er preget av to typer hierarkier, hvor det ene er knyttet til økonomi og det andre status. Barnevernsklienter har som gruppe lav status i samfunnet fordi de er avhengige av det offentlige for å ta seg av barna sine. Utover økonomi har de også en lav status på grunn av ofte medfølgende rusmisbruk, dårlig psykisk helse osv. I Norge har i følge Axel West Pedersen (Haugan, 2011) andelen fattige barnefamilier vært økende siden 2001. Dette kan skyldes at man i de senere årene har vært opptatt av å sørge for at arbeid for personer i yrkesaktiv alder skal være lønnsomt. I familier der foreldrene på tross av dette ikke klarer å få innpass i arbeidslivet, blir barna tapere. Mange av disse foreldrene klarer å unngå at barna føler seg fattige, men allikevel er disse barna sjeldnere aktive i ulike fritidsaktiviteter, barnehager og skolefritidsordninger enn barn fra familier med høyere inntekt (Herud & Naper, 2012). Videre har disse barna også svakere helse, samt dårligere og mer ustabil bosituasjon. Dette er barn som er overrepresentert i barnvernet og statistisk sett er i risiko for å videreføre foreldrenes lavinntektsituasjon til seg selv og sine egne barn (ibid). Helgeland (2007) viser til at barnevernsklienter statistisk sett har lav utdanning, lav inntekt, svak tilknytning til arbeidsmarkedet og dårlig bostandard. Svak familieøkonomi er også særlig nært forbundet med barns voldserfaringer i oppveksten. Dette innebærer at det i familier med lav sosioøkonomisk status også er større risiko for at omsorgspersonene har lidelser innenfor psykiatri og rus, og at det igjen gjør barna mer utsatt for vold og seksuelle overgrep (Mossige og Dyb, 2009).

Samtidig er det også en økende fattigdomsrate blant innvandrerbefolkningen i Norge, noe som har sammenheng med at andelen nyankomne innvandrere og flyktninger stiger. Økt botid i landet reduserer sjansen for å være fattig i Norge (forskning.no, Mer fattigdom blant barnefamilier). I henhold til den nasjonale arbeids- og velferdsforvaltningens rapport om fattigdom og levekår i Norge er det enslige forsørgere, arbeidsløse foreldre, barnerike innvandrerfamilier og mottakere av økonomisk sosialhjelp som er overrepresentert blant de som betegnes som fattige (Herud & Naper, 2012). I alle de nordiske landene er det en økende etnisk dimensjon i fattigdomsbildet, og det kan ifølge Pedersen (Haugan, 2011) være behov for mer kunnskap om hvordan stønads- og trygdeordninger virker inn mot innvandrere, om det finnes spesielle helseutfordringer for denne befolkningsgruppen, og om det trengs endringer i trygdesystemet, strengere krav til stønadsinnvilgelselser osv.

2.4.2 BRASIL

There are two highly contradictory images used to represent Brazil throughout the world. The first is a somewhat complacent image largely comprised of soccer, carnival, and music that exists alongside the other image which is comprised of massacres, injustice, discrimination and violence. If we ask ourselves which image is most accurate, then we have to admit that both are equally real; offering in their convergences and contradictions a truer representation of Brazil as a country and society (Sader, 2003, Garcia & Fernandez, 2009)

Brasil er et sammensatt land både demografisk, kulturelt og sosialt. Brasil har hatt en enorm økonomisk vekst de siste årene, og er nå Latin-Amerikas største økonomi. Faktisk antas det at Brasil innen 2015 vil være et 5-5-5 land, som vil si at de vil ha verdens 5. største befolkning, det 5. største arealet og verdens 5. største økonomi (Halvorsen, 2014). Men på tross av dette så er Brasil på mange måter fortsatt et utviklingsland (Garcia & Fernandez, 2009). Et eksempel på de enorme sosiale forskjellene i Brasil er at 10% av befolkningen står for 47% av de nasjonale inntektene, mens 50% av befolkningen står for omkring 13% av de totale inntektene. Ifølge UNICEFs statistikk fra 2005, så lever 24,7 millioner barn i fattige familier som har mindre enn halvparten av den statlige fastsatte minimumsinntekten på ca 190 US\$ i

måneden (Garcia & Fernandez, 2009). Det er anslått at 21,4% av befolkningen lever under fattigdomsgrensen, mens 4,2% lever i ekstrem fattigdom (Imdex mundi, 2013). Dette innebærer at i et klassedelt samfunn som Brasil vil man finne familier som både lever på et eksistensminimum og som er relativt fattige i tillegg til de som er svært velstående. Brasil satser på å bekjempe fattigdommen, og i 2011 annonserte president Dilma Rouseff at de var i ferd med å eliminere den ekstreme fattigdommen. De brasilianske kommunene fordeler økonomiske goder innenfor det sosiale systemet »Grunnleggende sosial beskyttelse», og alle de føderale statene er forpliktet til å implementere lokale og regionale systemer for velferd. »Grunnleggende sosial beskyttelse» tilbyr forebyggende programmer, prosjekter, tjenester og ytelser til enkeltpersoner og familier som befinner seg i situasjoner preget av sosial og personlig sårbarhet (MDS, 2014)

Et eksempel på den offentlige fattigdomsbekjempelsen fra sektoren for «Grunnleggende sosial beskyttelse» er «Bolsa Familia». Når Luis da Silva ble president i Brasil i 2003, fortsatte han utviklingen av såkalte Conditional Cash Transfer programmer (CCT) som ble påbegynt av den avtroppende presidenten Fernando Cardoso. Det viktigste av disse CCT var Bolsa Familia, som er et behovsprøvd pengeoverføringssystem til barnefamilier med lav inntekt hvor det stilles vilkår for å være mottaker. Blant vilkårene som stilles er at barna skal gå på skole og jevnlig undersøkes ved helsestasjoner (Hall, 2006). Et annet viktig aspekt ved Bolsa Familia er at det er barnets mor som er mottaker av pengeoverføringene. Dette ble valgt ut ifra antagelsen om at mødre ville være bedre enn fedre til å redusere ulikheter i muligheter og resultater internt i en familie (OECD, 2010). En tilsvarende norsk ordning er barnetrygden, men som derimot er universelt og automatisk tildelt til alle som forsørger barn under 18 år uavhengig av inntekstforhold. Også denne tilfaller moren med mindre man konkret søker dette endret til far eller andre omsorgspersoner (Rikstrygdeverket, 2002). «Bolsa Familia» har med sine 50 millioner mottakere vært en stor suksess, og bidratt til å redusere fattigdommen i Brasil fra 9,7% til 4,3%. Programmet har også bidratt til etableringen av «Mundo Sem Pobreza» (En verden uten fattigdom), som er det første globale senteret for arbeid med reduksjon av fattigdom (Worldbank, 2014). Et annet pengeoverføringssystem er fattigdomsprogram «Brasil Sem Miséria», som gir økonomisk støtte til voksne som lever under fattigdomsgrensen. Begge programmene skal bidra til å stimulere utdanning, arbeid og forbruk (H.J. & N.S, 2013)

3.0 METODISK DEL

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for de filosofiske og metodiske valg som er gjort i oppgaven og hvilken forskningsmetode jeg har funnet det hensiktsmessig å bruke. Jeg vil videre redegjøre for de beslutninger som har vært tatt underveis og beskrive de forskningsmessige skritt som har vært tatt for å finne svar på problemstillingen.

I følge Silverman (2006) bør et forskningsprosjekt ha et filosofisk fundament som utgangspunkt. Det skal gjenspeile forskerens virkelighetsoppfatning eller menneskesyn (ontologi) og hvilken tradisjon eller paradigme forskeren arbeider innenfor (epistemologi). Jeg anser at det konstruktivistiske paradigmet er det som vil være mest forenlig med mitt forskningsprosjekt, og de formål jeg har for det. Dette fordi den konstruktivistiske ontologien tilsier at man søker å forstå de individuelle konstruksjonene av virkeligheten. Dermed blir det epistemologiske standpunktet at forskeren og informantene sammen rekonstruerer den subjektive virkeligheten. Den konstruktivistiske metodologien blir således intervjuer, observasjoner, case-studier og lignende (Hatch, 2002). Valg av forskningsmetode følger således direkte av hvilket valg man har tatt i forhold til den metodologiske teorirammen man vil arbeide innenfor.

Thagaard (2009) sier at fenomenologi og hermeneutikk er to begreper som står i sammenheng med hverandre når man snakker om kvalitative studier. Det fenomenologiske perspektivet setter fokus på informantenes opplevelser gjennom at forskeren søker å oppnå en forståelse av underliggende mening i informantenes beskrivelse av egen situasjon og hverdagsliv, samt at forskeren forsøker å se det samme som informanten. Videre sier Thagaard (2009) at hermeneutikk betyr læren om tolkning, og at sentralt for det perspektivet er å fokusere på meningsinnhold som ligger på et dypere plan enn det man først oppfatter. Thagaard (2009) hevder også at for å fortolke på et slikt nivå kreves det en veksling mellom helhet og deler, altså at det enkelte budskap må sees i lyset av helheten, og at helheten igjen må tilpasses delene. Dalen (2004) kaller dette samspillet for den hermeneutiske spiral.

Før man begynner et forskningsprosjekt, er det viktig å få klarlagt hvilke intensjoner og ønsker man har for å gjennomføre nettopp dette studiet. Jennifer Mason (Silverman, 2006)

foreslår at man bør spørre seg selv om hva hensikten og formålet er med prosjektet, hvem vil være interessert eller bli påvirket av det og hva slags implikasjoner studiet vil ha for disse menneskene. Hensikten med dette prosjektet er å få kunnskap og sammenligne hjelpetilbudet til risikoutsatte barn og familier i Norge og Brasil. Kvale (2008) hevder at et av hovedmålene til forskeren er å studere det spesifikke for å kunne si noe om det generelle, slik at praksisfeltet kan bruke kunnskapen studien gir til å handle i spesifikke situasjoner. At praksisfeltet kan få ny forståelse av flerkulturelt barnevernsarbeid er et av hovedmålene med denne studien. Det norske samfunnet har blitt gradvis mer multikulturalistisk, noe som også gjenspeiler seg i barnevernets arbeid hvor det har vært en jevn økning av minoritetsetniske familier. Dette medfører et økt behov i forvaltningen for kunnskap om andre kulturer. Ikke bare bør man vite noe generelt om andre lands samfunnsstrukturer og kulturelle normer og verdier, men man bør også etter min mening vite noe om deres forhold til barnevern. Eksisterer det et barnevern i det landet familien kommer fra, eller er det storfamilien som ordner familiære problemer? Kommer familien fra et land der de har lært å ha tillit til myndighetene? Dette er momenter som kan ha avgjørende betydning for samarbeidsklimaet i en barnevernssak. Denne studien handler kun om likheter og ulikheter mellom Norge og Brasil, men kan allikevel bidra til å gi en viss innsikt i hvordan det sosialfaglige arbeidet er organisert for eksempel i Latin-Amerika som region. Studien vil nok først og fremst være av interesse for fagfolk som har en profesjonell tilknytning til Brasil. Men det vil også slik jeg ser det, være nyttig for de som jobber med sosialt arbeid, minoritetsetniske grupper, tverrfaglig samarbeid og de som har faglig interesse av komparativ forskning.

3.1 KVALITATIV METODE

Kvalitative metoder bygger på teorier om fortolkning og menneskelig erfaring. Metoden omfatter ulike former for systematisk innsamling, bearbeiding og analyse av materiale fra samtale, observasjon eller skriftlig tekst, hvor målet er å utforske meningsinnholdet i sosiale fenomener (Jacobsen, 2003). Kvalitative forskningsmetoder kan brukes til systematisering av og gi innsikt i menneskelige uttrykk, enten språklige ytringer som skrift og tale eller i handlinger og atferd. De nasjonale forskningsetiske komiteene (2013) anbefaler at man bør

velge kvalitativ metode når man ønsker å omdanne erfaringer og opplevelser til en vitenskapelig kunnskap. Dette var også mitt utgangspunkt med denne studien. Jeg ønsket å få kunnskap om hvilke erfaringer, meninger og forståelse informantene hadde knyttet til det å være bistandsmottakere i sine respektive land. Intervju som metode for å oppnå denne kunnskapen ble således et naturlig valg for å kunne få mer utdypende svar på de spørsmålene jeg ønsket å stille.

3.2 DET KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJU

I følge Kvale og Brinkmann (2009) søker det kvalitative forskningsintervjuet å forstå verden sett fra intervjupersonenes side. Videre hevder de at målet med intervjuet er å få frem betydningen av folks erfaringer og å avdekke deres opplevelse av verden, istedenfor vitenskapelige forklaringer. Selv om forskningsintervjuet er en profesjonell samtale bygger det på dagliglivets samtaler hvor det foregår en utveksling av synspunkter mellom forskeren og informanten. Valget av informanter er derfor svært avgjørende i forhold til hvilken og hvor mye kunnskap og informasjon man ønsker å oppnå (Jacobsen, 2003). En annen viktig grunn til at forskeren må tenke nøye igjennom på forhånd hvem og hvor mange som skal intervjues er at en kvalitativ forskningsundersøkelse er svært tidskrevende.

3.2.1 PLANLEGGING

Kvale og Brinkmann (2009) hevder at planlegging, ved å gjøre et godt forarbeide før man setter i gang å intervju informantene, er helt avgjørende for resultatet og om man får forsket på det man ønsker å forske på. Planleggingsprosessen ble gjennomført av Baardseth og meg selv. Vi hadde mange forskningsspørsmål knyttet til en komparativ studie i to såpass ulike land som Norge og Brasil. Hatch (2002) hevder at utarbeidelsen av forskningsspørsmålene er en viktig del i utformingen av forskningsdesignet. Dette fordi de bidrar til å begrense studiets omfang, de angir studiets retning og de vil være til hjelp i evalueringen.

Forskningsspørsmålene er således den komponenten som binder hele prosjektet sammen. Forskningsspørsmålene bidrar også til å evaluere prosjektets utvikling og til å avslutte det. Vi drøftet ulike temaer før vi landet på forskningsspørsmål knyttet til sammenligning av marginalisert familieliv og samfunnsinkludering i de to landene. Med det fikk vi etablert den nødvendige retningen på undersøkelsen, slik at vi kunne formulere formålet med undersøkelsen, og klargjøre hensikten før vi stilte oss spørsmålet hvordan det skulle gjennomføres. Deretter startet vi planleggingsarbeidet ut i fra et samarbeidsprosjekt mellom HIØ og Fredrikstad barneverntjeneste. På bakgrunn av dette vokste det fram en idé og et ønske om å bruke datamaterialet i en masteroppgave. Jeg måtte deretter bestemme meg for hva som skulle være fokus, målsetning og hensikt med mastergradsprosjektet.

Under planlegging av samarbeidsprosjektets fremdrift ble det utarbeidet en intervjuguide med fem interesseltemaer: Migrasjon, hverdagsliv, familieliv, fremtidsperspektiv, hjelpebehov & hjelpetiltak. Grunnen til at vi valgte ut disse temaene var at vi antok at de best ville gi oss svarene på informantfamilienes opplevelse av å være i en marginalisert posisjon i forhold til lav utdanning, lav deltakelse i arbeidslivet, lav sosiøkonmisk status og barn som befant seg i risiko for å utvikle atferdsavvik. Vår nysgjerrighet i forhold til disse temaene samsvarer med Helgelands (2007) påstander om at barneverns klienter statistisk sett har lav utdanning, lav inntekt, svak tilknytting til arbeidsmarkedet og dårlig bostandard, samt at svak familieøkonomi øker sjansene på at barn blir utsatt for vold i oppveksten.

Under utformingen av spørsmålene ble det utformet en del hovedspørsmål, med noen støttespørsmål. Intervjuguidene ligger vedlagt (Appendix 1 og 2), men det er kun de norske intervjuguidene. De brasilianske er like de norske, bortsett fra der det stilles spørsmål som involverer stedsnavn og navn på hjelpetjeneste. Disse er da byttet til de brasilianske navnene.

I denne fasen vurderte vi også hvordan vi på best mulig måte kunne forsikre oss om at informantene forsto hva de hadde samtykket til å bli med på, hva det innebar for informantene å delta i studien og hvordan vi på best mulig måte kunne sikre informantenes konfidensialitet. De norske informantene ble informert om prosjektet, hensikt og formål, Deretter innhentet vi samtykke både muntlig og skriftlig. De brasilianske informantene fikk den samme

informasjonen som de norske, da de ble rekruttert av prof. Fortes. Informasjonen ble gjenntatt av Baardseth før oppstart av intervjuene.

INFORMANTER

I følge Jacobsen (2003) er valget av informanter svært avgjørende i forhold til hvilken og hvor mye informasjon man ønsker å oppnå. Ved en kvalitativ tilnærming velger man på forhånd ut et bestemt antall personer man mener har noe å bidra med i undersøkelsen.

Før vi valgte ut hvem som skulle få muligheten til å delta som informanter i prosjektet hadde vi satt opp en del kriterier for hvem som kunne delta:

- De skulle være fra marginaliserte familier
- De skulle ha kontakt med hjelpeapparatet i sine respektive land
- Familiene skulle ha svak sosioøkonomisk status
- Familiene skulle ha minst ett hjemmeboende barn
- Familiene skulle ha en svak inkludering i samfunnet i henhold til arbeid, utdanning og lignende.

Disse kriteriene ble valgt fordi vi ønsket å se på likheter og forskjeller mellom norske og brasilianske hjelpemottakere. I tillegg ønsket jeg å se nærmere på om det var mulig å sammenligne hjelpetilbudene familiene mottok i to land med såpass ulik organisering av det sosiale arbeidet. Ettersom de fleste som mottar bistand i Norge og Brasil har økonomiske utfordringer, ble dette en naturlig faktor å ha med. Dette er en situasjon som berører familien som helhet.

Siden vi ikke hadde kjennskap til aktuelle familier vi kunne intervju i Brasil, ble rekrutteringen av disse informantene overført til Prof. Fortes. I Norge ble informantene rekruttert av undertegnede og valgt ut ifra de forhåndsutarbeidede utvalgskriterier. De familiene som passet til utvalgskriteriene ble deretter både muntlig og skriftlig forespurt om å delta i undersøkelsen. Alle de norske informantene hadde i tillegg til at de oppfylte ovennevnte kriterier hjelpetiltak fra barneverntjenesten i Fredrikstad i henhold til Lov om barneverntjenester § 4-4.

De norske informantene ble informert om hensikten og formålet med prosjektet både skriftlig og gjennom telefon før avtale ble inngått. Vi informerte også informantene om at de når som helst kunne trekke seg fra prosjektet. De brasilianske informantene fikk denne informasjonen fra prof. Fortes ved rekrutteringen, og siden ble det gjentatt av Baardseth før intervjuene startet. De brasilianske informantene ble rekruttert av professor Fortes ved UFES, og alle familiene er bistandsmottakere tilknyttet universitets veldedige organisasjon CEPAS.

3.2.2 FORFORSTÅELSE

Kvale (2008) sier at det er viktig med kunnskap om et fenomen før selve undersøkelsen starter, og at slik kunnskap kan tilegnes gjennom forskningslitteratur og teoretiske studier. Like viktig er imidlertid kjennskap til det miljøet informantene befinner seg i for å få en anelse om hva informantene vil snakke om. Jeg har inngående kjennskap til barnevernsmiljøet, da det er en del av min arbeidshverdag. I tillegg kjenner både organisasjonsstrukturer, arbeidsmåter og hjelpetiltak som brukes. Derimot har jeg imidlertid ikke kjennskap til den enkelte families livssituasjon utover det faktum at de har hjelpetiltak i barnevernet. At jeg kommer inn med en forforståelse har nok preget mine spørsmålsstillinger, forventninger til svarene og mitt analyse- og tolkningsarbeid. Det kan med andre ord påvirke forskningens uavhengighet. Det kan igjen ha implikasjoner for mitt og prosjektets vitenskapelige ansvar for sikre forskningens validitet og reliabilitet (Kvale, 2008). Den forforståelsen jeg tar med meg inn i undersøkelsen, er derfor basert på mitt arbeid i en norsk barneverntjeneste og ikke personkjennskap til informantene. Samtidig hadde jeg svært lite forforståelse om det brasilianske samfunnet og de brasilianske informantenes hverdag og hjelpetilbud. Jeg deltok heller ikke på disse intervjuene, og fikk bare tildelt et ferdig sett med transkriberte intervjuer. Etter min mening er mangelen på kunnskap om et fenomen også en form for forforståelse. Kunnskapen om de brasilianske livsforholdene har økt i takt med arbeidet med oppgaven. Det at jeg startet med lite kunnskap og gjennom forskningsprosessen ervervet en del kunnskap, tenker jeg har betydning for analyse- og fortolkningsarbeidet på lik linje som mye forhåndskunnskap har det. Forskerens forforståelse i en undersøkelse kan

således ha både positive og negative innvirkninger. Man kan for eksempel gå inn i en intervjusituasjon eller fortolkningsarbeid med negative holdninger til informantene som gruppe eller det fenomenet man skal undersøke. Man kan også være så preget av forforståelse, for eksempel når man studerer sin egen arbeidsplass, at man er lukket for nye perspektiver og holdninger om det fenomenet.

3.2.3 GJENNOMFØRING AV INTERVJU

Intervjuene med de brasilianske informantene ble gjennomført i hjemmene til informantfamiliene. Disse intervjuene ble utført av Kari Baardseth, norske bachelorstudenter i sosialt arbeid som hadde praksis i Brasil samt brasilianske medisinstudenter ved UFES. De norske intervjuene ble gjennomført av undertegnede og Baardseth sammen med bachelorstudenter i barnevern og sosialt arbeid ved HIØ. Også disse intervjuene ble gjennomført i informantfamilienes hjem. Dette ble valgt fordi det var et ønske om å skape en rolig og trygg intervjusituasjon, spesielt for barna som skulle intervjues. Å foreta intervjuer på et barnevernkontor eller på en høgskole kan innebære at situasjon blir utrygg fordi man er på et ukjent sted. Det kan også innebære at man blir forstyrret av støy man ikke kan kontrollere fordi det er mange andre mennesker til stede i bygningen. Man kan også bli avbrutt av personer som ikke kjenner til prosjektet, og som banker på døren, kommer inn i rommet eller lignende. Ved å foreta intervjuene hjemme, hadde vi mer kontroll over situasjonen ved at det var en mindre ramme og familiene hadde satt av tiden de skulle tilbringe med oss slik at man ikke ble utsatt for forstyrrelser. Vi hadde også med oss brus og boller til barna for at de skulle slappe av og kose seg litt mens de ble kjent med oss. Dette var viktig fordi det var såpass mange som var til stede. Det var to forskjellige studenter til stede ved hvert intervju; altså møtte hver familie fire studenter totalt.

Det ble gjennomført to intervjuer med hver familie; ett intervju med forelderen og ett med barnet. De to intervjuene var ulikt strukturert. For intervjuet med forelderen ble det utarbeidet en semistrukturert intervjuguide (appendix 1). Intervjuet med barnet var todelt; først ble brikkekart-metoden benyttet og deretter et semi-strukturert intervju. Brikkekart er en

intervjumetode der barnet nedtegner ulike ord på brikker for å beskrive sin hverdag den siste uken. Det kan for eksempel være ord som «skole», «fotball» og lignende for å vise de aktiviteter barnet har deltatt i. Men brikkene kan også symbolisere både døde og levende mennesker og kjæledyr for å beskrive hvem barnet føler nærhet og relasjon til. Deretter limer barnet brikkene fast på et ark, der en stor brikke i midten symbolisere barnet. Valgene av beskrivende ord samt plasseringen av brikkene på arket danner grunnlag for samtaler med barnet. Når brikkekartet var ferdig utarbeidet, gikk vi over til den semistrukturerte intervjuguiden (appendix 2).

3.2.4 TRANSKRIBERING

Alle intervjuene ble tatt opp på en digital opptaker, for så å bli transkribert. Det har vært ulike personer involvert i transkripsjonsprosessen. De brasilianske intervjuene ble først transkribert på brasiliansk av medisinstudenter ved UFES som også deltok på intervjuene.

Transkripsjonene ble deretter oversatt til norsk av Kari Baardseth. De norske intervjuene har blitt transkribert av sosionomstudenter og barnevernspedagogstudenter ved HIØ som var til stede på intervjuene. Disse studentene fikk løpende veiledning av undertegnede og Baardseth gjennom transkripsjonsprosessen. Under transkriberingen ble all data som kunne røpe informantenes identitet anonymisert. En av de informantene som ble intervjuet i Norge, en far, var innvandrer og foretrakk at intervjuet skulle foregå på engelsk. Dette intervjuet ble også transkribert på engelsk. Fordi vi følte at vi var stødige i engelsk valgte vi å ikke oversette dette intervjuet til norsk.

En del av lydopptakene viste seg i etterkant å være av dårlig kvalitet. På det ene norske intervjuet var den innledende fasen ikke mulig å høre. Derfor måtte vi i etterkant notere det vi mente å huske fra intervjuet. For å sikre oss at det ble mest mulig korrekt gjengitt gikk vi gjennom notane og transkripsjonen med denne informanten i etterkant. Når det gjelder de brasilianske intervjuene var det også en del dårlige lydopptak hvor det stykkvis var vanskelig å høre hva informanten sa. Kari Baardseth måtte derfor i etterkant skrive ned en del stikkord. Etter transkriberingen ble alle lydopptakene slettet.

3.2.5 ANALYSERING

I analyse- og fortolkningsarbeidet kan man tenke seg flere innfallsvinkler. Kvale (2008) hevder at tolkning kan foregå på ulike nivåer i et intervjustudie. Det kan for eksempel være at forskeren gjør en tolkning underveis i intervjuet og presenterer den for informanten som responderer på den. Kvale legger allikevel vekt på at den egentlige analysen foregår i etterkant av intervjuet, når det er transkribert. Han viser her til ulike måter å tilnærme seg informasjonen på når man skal analysere meningsinnholdet. Det kan gjøres ved ”meningsfortetting”, ”meningskategorisering”, ”narrativ strukturering”, ”tolkning” og ”ad hoc meningsgenerering”. Jeg valgte meningsfortolking fordi det er i tråd med det fenomenologiske og hermeneutiske perspektivet. Analyse- og fortolkningsarbeidet må gjøres innenfor ulike filosofiske forståelsesrammer. I en hermenutisk tradisjon, legger man vekt på selve meningsfortolkingen og ser etter ulike meninger om det samme fenomenet. Det som er spesielt for en samfunnsvitenskapelig hermeneutisk fortolking, er at man må fortolke allerede eksisterende fortolkninger. Dette fordi informantene vil være sosiale aktører som i en intervjusituasjon fortolker sin virkelighetsoppfattelse. Dette kaller Gilje & Grimen (2002) dobbel hermeneutikk. Ved å bruke den hermeneutiske sirkel kan man få en fortolking av både hele materialet og deler av det. I tillegg må man også vektlegge ens egne fortolkninger og forståelse av materialet. Innenfor det fenomenologisk perspektiv er det informantenes livsverden, erfaringer og beskrivelser som blir det vesentlige. Dette perspektivet vektlegger dog ikke forforståelsen som et sentralt element, men søker fortolkningene mer i det beskrevne (Kvale, 2008). I dette prosjektet søker jeg ikke en objektiv sannhet, men mine informanternes forståelse og opplevelse av sin livssituasjon. Jeg søker dermed den meningsfortolkende og konstruktiviske tilnærmingen av informantenes meninger om spørsmålene.

Det fins flere ulike tilnærminger til hvordan man kan analysere det transkriberte materialet. Det finnes også flere analytiske modeller, som for eksempel Braun & Clarkes (2006) modell, men jeg valgte å ta utgangspunkt i og bruke elementer fra Jacobsens (2003) 6-trinns modell. Det er en teknikk der man jobber med dataene for å skape oversikt og bryte ned materialet i meningsbærende enheter og forsøke å finne sammenhenger. Åpenhet for det datamaterialet kan formidle er både viktig og grunnleggende i kvalitativ forskning.

Etter at jeg fikk oversendt det transkriberte datamaterialet leste jeg gjennom og noterte meg egne refleksjoner knyttet til de brasilianske intervjuene. Jeg sammenlignet så dette med observasjoner jeg gjorde under intervjuene med de norske informantene. Etter dette gikk jeg pånytt gjennom alt datamateriale for å tematisere hva de forskjellige hadde sagt under intervjuene. Under denne delen av arbeidet så jeg etter hvilke ord, setninger og avsnitt som gav mening innenfor rammen av den totale teksten i tråd med den hermeneutiske sirkel. Et eksempel på det var hvilke opplevelser de forskjellige informantene hadde om hvorfor de mottok hjelp.

Selv om det å utarbeide intervjuguiden ut ifra interessedemaer kan virke mot idealet om en induktiv analyse, hvor man finner kategoriene i dataene, så hevder Jacobsen (2003) at det ikke bør ha noen innvirkning; fordi det i et åpent intervju er rom for utdypende spørsmål og samtaler som gjør at man kan få nye data man ikke forventet og som endre retning på arbeidet med materialet. Så etter å ha tematisert materialet innenfor de fem interessedemaene gikk jeg igjennom temaene for å se hva det var relevant for min problemstilling å beholde. I denne prosessen forkastet jeg tre av temaene og lagde til slutt to kategorier ut i fra det jeg synes var relevant. Temaet om migrasjon som i utgangspunktet var et tema vi hadde lagt stor vekt på under planleggingen av samarbeidsprosjektet og i intervjuene, ble helt fjernet. Dette fordi den ikke besvarte noe knyttet opp i mot problemstillingen jeg hadde valgt. Etter hvert så jeg at temaet framtidsperspektiv heller ikke var av stor betydning for min problemstilling. Jeg satt da igjen med temaene hverdagsliv, familieliv og hjelpebehov/hjelpetiltak. Temaene hverdagsliv og familieliv fløt over i hverandre og ble derfor slått sammen.

Da jeg var i denne fasen forsøkte jeg litt forskjellige varianter før jeg fant ut at det som gav meg best oversikt var å utarbeide tabeller over de ulike temaene, for deretter å fylle tabellen med sitater. Det ble utarbeidet tabeller som skilte mellom barneintervjuene og voksenintervjuene. Det ble også laget en oversiktstabell med faktaopplysninger knyttet til de enkelte informantfamiliene. Under illustreres 2 eksempler:

Tabell 1: Oversikt over norske informantfamilier. En samlet oversikt over faktaopplysninger om familiene.

Familie	Respon- dent	Hushold- ning	Flyttinger	Inntekt	Utdanning	Bolig	Problematikk	Hjelpetiltak
FN1	Far	6 personer	4	NAV, AAP	Universitet	Leie 2 rom	Arbeidsledig Svak økonomi	Støtte-samtaler
	Sønn	6 personer	3	0	Grunnskole (elev)	Leie 2 rom	Psykatri / Krigstraumer Atferdsvansker Falsk identitet	Støtte-kontakt Ansvars- gruppe Støtte-samtaler
FN2	Mor	2 personer	4	Uføre- trygd	Grunnskole	Leie, 2 rom	Svak økonomi Fysisk & psykisk sykdom	Støtte-samtaler PMTO
	Sønn	2 personer	4	0	Grunnskole (elev)	Leie, 2 rom	AD/HD Rusavhengig far Fraværende far	Besøkshjem Gratis deltakelse i kommunale aktiviteter Guttegruppe BUPP PPT, spesial- klasse
FN3	Mor	4 personer	8	NAV, AAP	Grunnskole	Leie 3 rom	Vold (partner) Fysisk sykdom Svak økonomi	Støtte-samtaler Økonomisk støtte

							Søkt ufør	Avlastning
	Sønn	4 personer	8	0	Grunnskole (elev)	Leie 3 rom	Vold (far) Atferdsvansker Samvær m/far under tilsyn	Besøkshjem SFO Økonomisk støtte til aktiviteter & utstyr

Tabell 2: Barneintervjuene. Utsagn fra barneintervjuene i forkortet versjon.

Spørsmål	FN1, sønn	FN2, sønn	FN3, sønn	FB1, sønn	FB4, datter	FB3, sønn
Behov for hjelp, familie	Far har behov for å slappe av	Ingen behov	Egentlig ikke. Bare oldemor, for ho er alene.	Praktisk og materiell hjelp.	Svarte ikke.	Familien trenger hjelp til mat og fotballaget trenger penger
Behov for hjelp, barnet	Går ikke på skolen. Trenger jobb.	Svarte ikke.	Treffe pappa.	Praktisk og materiell hjelp	Til leksene.	Svarte ikke.
Mottatt hjelp	Støttekontakt. Barnevernet ringer for å snakke. BUP. PPT. Ansvarsgruppemøter.	Besøkshjem. Gratis ferier, leir og aktiviteter Spesialklasse	Besøks-hjem. samvær m/far under tilsyn	Gratis fotball-trening	Leksehjelp på Cepas hver ettermiddag. Leker på Cepas hver lørdag	Ingen opplysninger.
Fremtiden om 10 år	Enklere. Kulturelt og med andre mennesker. Forstår mennesker fortere, språket blir bedre, ordtakene blir større. Jeg får jobb. Jeg får familie, passe på	Jeg er voksen da. Flytter eller blir her for å hjelpe mamma når hun er gammel. Jobber på laboratorium	Jobb. Kjæreste. Bil. Må stå på med måla mine. Komme meg opp i åra, bli	Det er bedre. Bor sammen med mor og far. Bli fotballspiller, rik og hjelpe far,	Bor med mor som er gammel. Kan ikke la henne bli igjen alene. Studerer, vil bli lærer.	Vil bli profesjonell fotballspiller, må gå på skolen, studere. Bor ikke i det

	barn, passe på kona, ha ansvar.	med kjemi, eller i matbutikk.	ferdig med det. Leve livet.	familien. Eller bli lege. Må forbedre meg, vite hva jeg liker. Jobbe mye og respektere faren min og mora mi og trene mer.	være i huset, vaske og stryke klær	samme huset, men vet ikke hvor han kommer til å bo. Ønsker å hjelpe familien sin.

Da jeg hadde gjort dette, telte jeg hvor mange utsagn det ble sagt i løpet av et intervju som falt inn i de ulike kategoriene. Jeg opplevde at en del av utsagnene gikk over i hverandre i de forskjellige kategoriene, og for å skille mellom dem følte jeg det mer oversiktlig å skrive stikkord under hver informant i tabellen enn det var å telle utsagn. (Se tabellen nedenfor for eksempel) Til slutt ble kategoriene sammenlignet for å se på likheter og ulikheter mellom informantenes svar og på hva de forskjellige vektla som vesentlig og uvesentlig. Materialet jeg anså som uviktig for mitt prosjekt ble deretter forkastet.

3.2.6 ETISKE VURDERINGER I FORSKNINGSPROSESSEN

Kvale (2008) legger vekt på at etiske overveielser må foretas gjennom hele forskningsstudiet, og at det ikke er knyttet kun til enkeltdeler av prosessen. Men de ulike stadiene i forskningsprosessen vil allikevel omfatte forskjellige typer etiske betraktninger. For eksempel er det viktig å få alle formelle godkjenninger før man setter i gang med undersøkelsen. Til den norske delen av prosjektet har jeg fått godkjenning fra Personvernemnda, som blant annet skal sikre at studien gjennomføres på en etisk forsvarlig måte. Når det gjelder de brasilianske informantene, er alle praktikaliteter knyttet til prosjektet håndtert av Prof. Fortes ved UFES. Jeg har ikke sett noe skriftlig i forhold til dette, og har derfor kun muntlige forsikringer om at alle formaliteter er i orden. Jeg har riktignok sett skriftlige samtykker fra informantene, men har ingen garanti om at rekrutteringen og øvrige forberedelser knyttet til prosjektet har foregått på en etisk forsvarlig måte.

Rollen som forsker innebærer således flere ulike etiske utfordringer. For det første har man et ansvar for å sikre at studiet gjennomføres på en korrekt måte og at funnene er basert på informasjon som er framkommet i denne prosessen. For eksempel kan man i løpet av studiet komme over informasjon om ulovlige hendelser, og må da ta stilling til hvordan dette skal håndteres. Videre har man et spesielt ansvar overfor intervjupersonene; ved at de skal føle seg ivaretatt og ikke utnyttet. Det kan være vanskelige og følelsesmessige temaer som skal diskuteres, og informantene må få mulighet til å uttrykke holdninger og meninger de kanskje selv opplever som ubehagelige. Informantene skal f.eks også ha muligheten til å trekke samtykket dersom de ønsker det. Relasjonen mellom intervjueren og informanten er i seg selv asymmetrisk ved at forskeren har en autoritet, med sin spesielle kompetanse og rolle (Kvale Og Brinkmann 2009). Å være bevisst dette er spesielt viktig når man intervjuer barn og personer i ulike sårbare situasjoner. Selv med gode hensikter fra forskerens side, kan de man intervjuer føle seg utnyttet eller overkjørt av situasjonen og personene involvert i prosjektet. Det kan medføre at samtykkene til å delta ikke er oppriktige, at informantene ikke forstår hva de deltar i og at de ikke tør å trekke samtykkene. Et informert samtykke innebærer at informantene ikke bare har fått tilstrekkelig informasjon om prosjektet og deltakelsen, men også at de emosjonelt sett ønsker å bidra til dette. Informantene i denne undersøkelsen ble rekruttert av representanter for de hjelpeinstansene som de fikk bistand fra, dvs Prof. Fortes og undertegnede. Det kan tenkes at noen av informantene egentlig ikke ønsket å delta, men at de synes det var vanskelig å si nei til autoritetspersoner. Kanskje aksepterte de tilbudet pga en følelse av taknemlighetsgjeld? Kanskje informantene ikke ville si nei av frykt for å fremstå som lite samarbeidsvillige? Hvis dette er tilfellet kan dette påvirke datamaterialet ved at informantene enten holder tilbake opplysninger, gir feilaktige opplysninger eller sier det de tror forskeren vil høre.

Hatch (2002) vektlegger at man bør gjennomgå tolkninger sammen med deltakerne. Også Silverman (2006) understreker at man ved å gå gjennom materialet med informantene kan få ny og viktig informasjon til analyseringen og tolkningen. Dette vil også kunne sikre at man får gjentatt informantens samtykke før forskningsrapporten publiseres, det Silverman kaller prosessuelt samtykke. Hatch (2002) legger også vekt på at vi som forskere krever mye av informantene våre. De bruker mye tid sammen med oss og de deler sine innerste tanker med oss. Han mener derfor at vi også må ha en plan for hvordan vi skal avslutte kontakten med

informantene våre, for eksempel ved å lage en type avslutningsseremoni der man kan gå gjennom resultatene av prosjektet. Jeg har ikke gjennomgått mine tolkninger med informantene som har deltatt i studiet. Siden dette av praktiske årsaker ikke har vært mulig i forhold til de brasilianske informantene, har jeg valgt å unnlate dette også i forhold til de norske familiene for at det ikke skulle bli en skjevhet i etterarbeidet med dataene. Jeg har av samme årsak heller ikke hatt noen annen form for kontakt med informantene i etterkant av intervjuene.

3.2.7 VERIFISERING

I følge Elizabeth Merrick (1999) begynner valideringsarbeidet allerede ved planleggingen av studiet og fortsetter helt til analysen av funnene. For at en slutning skal være valid, må den være basert på konkrete, riktige premisser. Men validitet kan også innebære at et forskningsprosjekt forsker på det som det er ment å forske på (Kvale, 2008). I utgangspunktet omhandler validitet en søken etter sikker, universell kunnskap. Det kvalitative validitetsbegrepet inneholder forsvarlige kunnskapsutsagn, som man sikrer gjennom å kontrollere at metoden, datainnsamlingen, funnene og tolkningene er gyldige. Validitet handler videre om forskerens moralske integritet like mye som metodene forskeren bruker, og at dette har betydning for resultatene man får (Kvale, 2008).

I kvalitativ forskning vil validiteten blant annet avhenge av hvem som blir spurt, hva de blir spurt om og hvorfor deres svar kvalifiserer til å si noe om gyldigheten av de konklusjonene forskeren trekker. Alle informantene i dette prosjektet er bistandsmottakere i sine respektive land på grunn av fattigdom og sosiale problemer i familien. Det som skiller de to informantgruppene er imidlertid at de norske mottar hjelp fra en offentlig instans som både kan yte bistand, men som også kan kontrollere mottakerne og underlegge dem tvangstiltak. De brasilianske informantene derimot, får hjelp fra en privat veldedig organisasjon som ikke har noen andre sanksjonsmidler overfor familiene enn å kunne nekte dem bistand. Dette innebærer at familienes situasjon er kvalitativt ulike med hensyn til makt/hjelp-dimensjonen og således ikke identiske i forhold til sammenligning.

Riktig bruk av metodene som studiet gjennomføres med er viktig for validiteten, men også forskerens integritet har betydning. I kvalitativ forskning, som intervjuer, er det forskeren som blir måleinstrumentet i undersøkelsen. Det skjer for eksempel i forhold til hva slags spørsmål man formulerer, måten man stiller spørsmålene på under intervjuet, forskerens erfaring med spesielle gruppen av informanter og lignende. Det innebærer at to forskere som intervjuer de samme informantene med de samme spørsmålene kan få ulike svar basert på forskerens erfaring, personlighet, sensitivitet i intervjusituasjon med mer. I denne undersøkelsen er det en lang rekke personer som har vært involvert i intervjuprosessen. Det har vært både norske og brasilianske studenter, og de studentene kommer også fra forskjellige studieretninger. Noen av intervjuene har jeg deltatt i og noen ikke. Dette er forhold som gjør undersøkelsen fragmentert og sårbar i forhold til validering ved at jeg som forsker ikke har hatt kontroll over hele forskningsprosessen. Valideringsarbeidet er en pågående prosess fra planlegging til analyse, og det er derfor viktig at forskeren er kritisk til egen forskning i hele prosessen.

I følge Jacobsen (2003) bidrar egenskapene ved den kvalitative tilnærmingen, nemlig åpenhet, nyanserikdom i dokumentasjonen og fleksibilitet i metoden til høy grad av validitet. Dette fordi man søker å forstå informantenes konstruksjon av virkeligheten, og disse egenskapene bidrar til å få frem et riktig bilde eller forståelse av et fenomen eller en situasjon.

Videre må den teorien som studiet er bygd opp under, være relevant for studiets konklusjon ellers konkluderer man på feil premisser. Reliabilitet handler om konsistensen på studiets funn. Det kan for eksempel bety hvorvidt lignende hendelser blir kategorisert likt eller ulikt av forskjellige forskere. Det kan også handle om hvorvidt transkribert materiale fra intervjuer fanger opp pauser, ansiktsuttrykk og lignende intervjupersonen gjør underveis som har betydning for tolkningen (Silverman, 2006). I et kvalitativt intervju kan man si at intervjueren er verktøyet; og man snakker da om intervjuerens egenskaper, erfaring, måter å stille spørsmål på, hvordan materialet fortolkes osv. Halvparten av mitt materiale har jeg ikke selv innhentet, noe som gjør det vanskelig å mene noe konkret om intervjusituasjonen. I tillegg ble en del av intervjuene foretatt i et annet land, en annen kultur og på et annet språk. Dette er faktorer som kan påvirke intervjuet da ulike gester, uttrykk med mer kan ha andre betydninger enn på norsk. Siden intervjuene foregikk på brasiliansk, ble de også først transkribert på brasiliansk og deretter oversatt til norsk. I tillegg ble de oversatt av ansatte ved HIØ, og ikke noen med

formell oversettingskompetanse. Her er det mange mulige feilkilder som kan påvirke undersøkelsens reliabilitet.

Ekstern gyldighet, eller generalisering, omhandler hvorvidt den kunnskapen man får gjennom studiet kan overføres til en hel gruppe eller lignende situasjoner. Kvalitative studier blir ofte kritisert for å være for lite generaliserbare fordi det kun er et lite utvalg personer som er involvert, og slik ikke har allmenngyldig verdi. Samtidig sier Kvale (2008) at en kvalitativ forsker studerer det spesifikke for å kunne si noe om det generelle. Et kvalitativt studie favner ikke like bredt som kvantitativ forskning, men går mer i dybden.

3.1.8 RAPPORTERING

Denne masteroppgaven gjengir teoretiske perspektiver, fremdriften i forskningsmetoden samt de funn og konklusjoner som har kommet frem gjennom arbeidet med denne undersøkelsen.

4.0 PRESENTASJON AV RESULTATER

I dette kapittelet presenteres de resultater som jeg har funnet når jeg jobbet med med det empiriske materialet. Funnene vil illustreres og underbygges ved hjelp av sitater fra informantene. En del av informantene ga tidvs lite utfyllende svar på spørsmål som ble stilt av intervjuer, og i de brasilianske intervjuene var det liten grad av oppfølgingsspørsmål som kunne utdypet svarene bedre. Det er derfor også tatt med dialoger hvor intervjuers spørsmål er med. Det at informantene var kortfattet i sine svar var av og til en utfordring i forhold til analysearbeidet og tolkningen i etterkant. Og i og med at jeg selv bare deltok i de norske intervjuene har jeg lite kjennskap til de non-verbale tegnene som har fremkommet underveis i intervjusituasjonen. Det kan ofte bidra til å fram informantens mening og kommunikasjon.

4.1 RESULTATER

Hver av de 6 familiene har fått en forkortelse, som for eksempel FN1, som står for Familie Norge nr 1 eller FB2 for Familie Brasil nr 2. Enkelte steder innehar sitatene en dialog som presenteres mellom intervjuer (I) og respondent (R).

KATEGORI 1: HVERDAGSLIV & FAMILIELIV

Informantene ble valgt ut i fra et sett av kriterier som innebar at familiene, på tross av å bo i ulike land, hadde en del like utfordringer i livene sine som sosiale og økonomiske problemer. I denne kategorien vil jeg presentere noen av familienes beskrivelser av deres livssituasjon og familieforhold. Dette mener jeg er relevant i forhold til problemstillingen da informantenes hverdagsliv og familieliv kan belyse hva det er som gjør at familiene har behov for hjelp.

NORGE

Alle de norske barna hadde hjelpetiltak fra barnevernet som var rettet direkte mot dem. Det var for eksempel støttekontakt, besøkshjem, økonomisk bistand til fritidsaktiviteter osv. Alle de norske foreldrene delforklarte familiens hjelpebehov med at barna deres hadde ulike

psykiske, sosiale og atferdsmessige utfordringer. Dette fordi barnas utfordringer hadde innvirkninger på hverdags- og familielivet. Ett av barna hadde AD/HD, mens de to andre slet med psykiske og sosiale ettervirkninger av traumatiske opplevelser som krig og familievold. Alle foreldrene gav imidlertid uttrykk for at de oppdragsmetodene de brukte overfor barna var ordinære og normale.

I: Hvordan vil du beskrive forholdet mellom dere her i familien?

R: Jeg vil si det at det er bra...klart..he...litt trøbbel med (navn på sønn) innimellom, han har jo sinne uten like til tider. Eh...han har ikke AD/HD, men han har et sinne...eh...reaksjonsmønster som en AD/HD-unge på grunn av...at han, i hvert fall det jeg har blitt forklart, at det kan...kan skje hvis man har vokst opp i volds- og rusproblematikk-familier...så...men han har jo blitt veldig mye, veldig mye bedre, men han har jo...sånn senest i går, som jeg og bestefar var...det var litt av hvert her kan du si (latter), så...men ellers så syns jeg det er ganske bra og jeg merker på ungene at de er mer glade og fornøyde nå enn de var før vi flytta hit for å si det sånn. Så...mmm...for de har jo, ja de har jo flere unger å leke med, de kan gå fram og tilbake til skolen og de har begynt på friidrett og det er lissom...ja, de er mer glade og fornøyde da og selvfølgelig da blir det jo lettere her hjemme også. (FN3, mor)

I: Hva tenker du er viktig for deg når man oppdrar barn..?

R: Det som er viktig å oppdra barn er at dem skal lære seg å være høflig, oppføre seg pent spesielt når dem er borte, høre på voksne, gjøre det dem får beskjed om, uten å argumentere og krangle. Og friske barn er vel lett for å få det te, men ADHD barn er ikke det. Det er veldig krevende. Så den biten der er ikke veldig lett, men.. det går fremover sakte men sikkert. Men det er ting igjen nå som gjenstår. Det er det.

I: Tenker du at det du tenker om barneoppdragelse er, holdt på å si, vanlig å tenke om barneoppdragelse, eller er du veldig spesiell, tenker du? Hehe

R: Nei, jeg tenker jo sånn som det som er vanlig for alle barnefamilier. At det som jeg opplevde når jeg vokste opp da, det jeg lærte, det lærer jeg barna mine. Fordi at for

meg så er det normalt. Vanlig norsk folkeskikk, oppføre seg pent, høre på voksne, sånne ting. Så for meg så er det helt normalt, og jeg lærer jo det normale til «Gutt» også, men han krever litt ekstra opplæring da, for å forstå det. Så den biten er jo vanskelig. Så det merker jeg stor forskjell på fra dem andre to, det gjør jeg. (FN2, mor)

Sønnen i familie 3 har opplevd familievold, og fortalte om hvordan det påvirket han. Dette var et stadig tilbakevendende tema i intervjuet, og noe han snakket om helt uoppfordret. Gutten var tydelig på at dette var opplevelser som hadde preget ham. Voldsutøver hadde vært far, noe som resulterte i at far mistet ordinær samværsrett med barna. Gutten gav uttrykk for at tapet av far var like vanskelig å håndtere som det å være både offer for og vitne til vold.

R: Vi har hatt...en av naboene over oss..jeg husker ikke helt..som ringte til politiet. Jeg og (navn på søster) hadde lagt oss og sånn, det var når bodde oppe på (navn på sted) i (navn på by) for eksempel. Det er lenge si`a, 3 år for eksempel. Så hadde jeg og (navn på søster) lagt oss og så hørte vi bare (lager lyd av politisirene) så hørte vi 2-3 sekunder etterpå (lager bankelyder) (...)

I: Mmm. Men hvordan var det for deg den kvelden der a?

R: Eh..det var ikke noe gøy å være der akkurat. (Navn på søster) lå og gråt så det peip. Men jeg gikk ut og slo til mamma og pappa. Foran politiet! Nå har jeg fått nok, skrek jeg. Det kan jeg huske. Jeg hører den stemmen oppi huet mitt ”Nå har jeg fått nok!” (lager slå-lyder)

I: Hvordan reagerte dem da? Ble dem overraska?

R: Dem...sa jo til meg at sånn skal du ikke gjøre. Men jeg bare ææ, men dere har fått politiet hit, og så gikk jeg inn igjen. Marsjerte inn på rommet. Da var faktisk politimannen enig.

Ingen av de voksne i de norske familiene er i arbeid, og alle lever på ulike offentlige stønader og pensjoner. Alle har økonomiske problemer på grunn av lav inntekt. De to mødrene har grunnskolen som høyeste utdanningsnivå på grunn av rusmisbruk og psykiske lidelser. Den

tredje familien er en innvandrersfamilie, men selv om begge foreldrene har universitetsutdannelse fra sine hjemland, er de arbeidsledige, noe som har medført dårlige boforhold.

I: If you talk about the place that you live now, your apartment, is it big enough, you think?

R: No.

I: No, it's small?

R: Small, very small.

I: Okey.

R: Very small place. And that's, it's just one room, soverom, sleepingroom. And big livingroom. So we live, the entire family, we are six persons. We divide ourselves.

I: So you are six, six people and one bedroom?

R: One bedroom. Two of, my wife and my daughter they living in one room. Together. Because, you know, she's a, my daughter she need a room, too her.

I: Mhm.

R: Eh, my two sons, "navn på begge sønnene", and "navn på tredje sønn", they living in the stue, together. They sleep in there. And I sleep in the kitchen. (FN1, far)

I: Eh, hva slags skolegang har du?

R: Jeg har bare grunnskolen. Ja, for jeg har ikke fullført det andre jeg har begynt på lissom, frisørinja måtte jeg slutte for jeg tålte ikke kjemikaliene...og jeg har jo fortid som narkoman, så...det også gjorde det at...jeg begynte og skulle ta opp for jeg har egentlig ikke fullført 9. for jeg slutta til jul i 9., men rådgiveren ordna så jeg hadde sånn opplegg med hjelpelærer på barneskolen og så hadde jeg 6 timer undervisning i uka og så...jeg fikk en eksamen...ehm...og så måtte jeg jo da slutte på frisørinja og...på folkehøyskolen så...var det mer rus der enn jeg brukte før jeg begynte der, så det endte med at vi ble kasta ut nesten hele gjengen. Og så begynte jeg på Folkeuniversitetet for å prøve å ta opp 9. klasse, men da var det på slutten før jeg ble lagt inn, så det...det gikk ikke (FN3, mor)

BRASIL

Alle de brasilianske barna var hjemmeboende, og alle bodde bare sammen med en omsorgsperson. En bodde i fosterhjem hos mormor, og det gis inntrykk av at dette var en privat ordning.

I: Kan du si meg grunnene til at mor hans dro avgårde?

R: Fordi de drepte faren, ikke sant? Etter at de drepte faren ble hun (alene) med ungene. Hun ble 2-3 måneder her hos meg. Så dro hun avgårde.

I: Uten motiv?

R: Fordi, det var ikke slik, det var mange ting hun gjorde. Nå er hun i sentrum, og har begynt med stoff, hun er der inne. (FB3, bestemor)

Alle de brasilianske familiene var fattige, men ikke det man kan betegne som ekstremt fattige da de hadde grunnleggende goder som bolig, mat, strøm etc. Alle informantene er gjennomgående opptatt av fattigdom og økonomi. De voksne hadde alle faste inntekter, enten gjennom arbeid eller pensjon. Men, informantene beskrev det allikevel som strevsomt:

I: Livet ditt, hvordan er det? Et godt liv? Et dårlig liv? Er det noe du skulle ha ønsket hadde vært annerledes?

R: Det som kunne ha vært annerledes er at jeg hadde tjent bedre. Det ønsker jeg. For dersom jeg hadde tjent bedre, ville vi ha kunne ernært oss bedre. Det jeg tjener, holder, jeg har lys, vann og telefon. Men må passe på så de ikke avstenger. (FB4, mor)

I: Hvordan skaffer du inntekt til familien din?

R: Kjempende, jeg har trygd fra staten. Det er livet. Sønnene hjelper til. (FB1, far)

Faren i familie 1 gav også en beskrivelse av tidligere å ha levd i ekstrem fattigdom, men som samtidig var stolt over hva han og familien hadde klart å prestere:

Det var en film, en dokumentar som ble gjort om meg. Den gjorde meg mer kjent. Det var populært for sønnen min. Jeg kom ut av en krise, en idrettskjemper i fall, det hadde stoppet opp, det var ikke mer å gjøre. Det var en vanskelig situasjon, med et veldig lite barn. Jeg var uforberedt. Vi kom hit nesten som tiggere. Vi bodde under brua. Men når jeg entret bokseringen vant jeg kampen, og da vant jeg også dette huset og vi flyttet for å bo her. Det var et øyeblikk, ikke sant? Det sto i avisa at jeg hadde kommet på filmleerrettet og så var jeg plutselig tilbake i kamp og kom meg igjen. Jeg fikk to sønner som er boksemestere et år etter at jeg kom hit, og slik har jeg tenkt det skal fortsette å være.

Økonomien berører også framtidsperspektivene, og både barn og voksne er gjennomgående opptatt av utdanning og idrett som veier ut av fattigdommen.

Hun må studere, ikke sant. Selv sluttet jeg i 4. Klasse. Men da må faren hennes betale for henne. Jeg kan ikke. (Mor, FB4)

R: Jeg vil gjerne studere på fakultetet når jeg blir eldre. Når jeg er ferdig på fakultetet ønsker jeg å bli fotballspiller. Det er slik at da får jeg mye penger og kan hjelpe faren min. Fotball gir penger, gjør at ungdommen blir rik. Derfor vil jeg bli fotballspiller.

I: Hvorfor vil du bli rik?

R: For å hjelpe familien min. Fotball gjør en ungdom rik og da kan jeg hjelpe familien min. (FB1, sønn)

Kominert med ønsket om rikdom var ønsket om å kunne hjelpe sin familie. Alle de brasilianske barnas fremtidsperspektiver involverte hjelp til familien. Også foreldrene vektla familiens helhetlige innsats for å slippe unna fattigdommen. Dette gir et inntrykk av at Brasil fremdeles innehar en stor del kollektivistiske verdier i forhold til hverdagsliv og familieliv.

I: Hva er det du tenker om framtida til sønnen din?

R: Jeg vil gi dem et sportssenter hvor de kan trene, et åpent område, en boksering, med en kafeteria, og her jobber alle sammen. Alle skal jobbe sammen, selge ting også

videre. Hele familien jobber på prosjektet. Vi bor og gjør ting sammen. De må jobbe, jobbe. (FB1, far)

I: Om vi kommer igjen om 10 år, og vi spør deg om hvordan uka di er da, hva tror du at du holder på med da? Hva vil være annerledes?

R: Jeg ville ikke ha gått mer på skolen.

I: Hvor bor du? Har du flyttet?

R: Nei, jeg bor nok her fortsatt, sammen med mor som blir gammel. Jeg kan ikke la henne bli igjen alene. (FB4, datter)

Han ønsker å bli profesjonell fotballspiller og spille på Maracanã i Rio, men først må han gå på skolen, studere. Han ønsker å hjelpe familien sin. (FB3, dattersønn)

Alle de voksne informantene forteller at de bruker klaps og slag i barneoppdragelsen. De ble ikke spurt direkte om dette, men alle tok det selv opp som et tema i forhold til barneoppdragelse. Det at de snakker helt åpent og uoppfordret om dette, kan tyde på at det er en større kulturell aksept i det brasilianske samfunnet for bruk av fysisk avstraffelse i oppdragelsen av barn.

Jeg slår ikke, jeg går og snakker med ham, hør min sønn, far er veldig glad i deg, men du gjør noe som er ubehagelig for mamma, som skaper problemer for meg, faen, se på brødrene dine! Du får ikke gjøre dette mot pappa, og hvis han nå ikke er lydig, to ganger har jeg gitt ham to slag med slippersene og så var vi ferdig, jeg slår ikke mer. (FB1, far)

Vi krangler mye. Hun er ofte ulydig. Og noen ganger, når hun ikke hører, må jeg gi henne en klask på rompa. (FB4, mor)

KATEGORI 2: KONTAKT MED HJELPEAPPARATET

I denne kategorien ønsket jeg å få mer informasjon om informantfamilienes opplevelse av den hjelpen de de fikk og den kontakten de hadde med hjelpeapparatet. Denne kategorien handler derfor om hva informantfamiliene selv mener de har av hjelpebehov og hvilke hjelpetiltak det er de mottar. Hensikten med denne kategorien er å se om det er samsvar mellom opplevd hjelpebehov og faktisk hjelpebistand. Det er også ønskelig å se likheter og ulikheter mellom barnas og foreldrenes syn på behov og hjelp.

NORGE

Alle familiene som ble intervjuet mottar hjelpetiltak fra barnevernet i tillegg til at to av de tre barna får oppfølging og behandling fra andre hjelpetjenester som PPT, BUPP og lignende. Alt de mottar av hjelp er i offentlig regi. Et av barna gir en beskrivelse av tverrfaglig hjelp og samarbeid, og gir uttrykk for at han opplever at det kan bli veldig mange involvert i hjelpeprosessen:

I: Hva syns du om den hjelpen du får fra barnevernet?

R: hehe, nydelig. Asså dem har hjelpt, dem hjelper egentlig, men noen ganger syns jeg ikke, noen ganger syns jeg dem stopper ved et punkt, hvor de vil ikke forhandle i det hele tatt noen ting. Men det er kjempefint og dem ringer og hører hvordan det går, du føler du er et menneske som lever. Det er også positivt. Men ikke for mye, husk, hvis det blir for mye vi sier alltid mere grenser så blir jeg negativ, hvis du skjønner hva jeg mener (...) For en måned siden så hadde jeg møte med 15 stk. Nesten hele skolen var opptatt på grunn av det, på grunn av meg. 3-4 stk fra videregående, 3 stk fra PPT, 2 stk fra BUP, lege og psykolog og lærer min og kontaktlæreren min, støttekontakten og mamma og pappa. Mye mye, veldig mye, på grunn av barnevernet og det skaper stress. For når jeg kommer hjem skal mamma snakke til meg, pappa skal snakke til meg, alle skal snakke om det. Altså alle. (FN1, sønn)

Gutten i FN1 uttrykker frustrasjon over det å ha et hjelpebehov og være klient, knyttet til kontrollmekanismene som også ligger latent i hjelpetjenestene. Han gir i både det ovenstående og nedenstående sitat et inntrykk av at han ikke har fått tilstrekkelig med informasjon om hans rettigheter og muligheter som bistandsmottaker. Dette berører hans brukermedvirkning og rett til deltakelse i egen sak:

Jeg skal bare fortelle dere hva barnevernet er, i forhold til meg. Hvis det kommer en elev, hvis det er en elev hvor han skulker tre eller fire dager så kommer han i en sirkel som er heftig. Her er skolen, her er BUP, og her er barnevernstjenesten, og her er familien, og her er støttekontakten, men her er deg liksom, skjønner du hva jeg mener. Hva skjer hva skjer med skolen, gir beskjed til barnevernet, barnevernet gir beskjed til hvem, til BUP, BUP til familien, fra familien til andre steder osv. Også du kommer i ett sirkel hele tiden, Også dem sender deg videre, videre, videre. Skjønner du hva jeg mener. Du kan aldri gå ut liksom. Du har kommet inn, jeg har vært to år med barnevernet nå. Jeg vil vite når kommer jeg ut derifra, hehe. Jeg vet ikke når. Skjønner du hva jeg mener, det er det jeg tror om barnevernet. (FN1, sønn)

Alle de norske informantene ga uttrykk for tilfredshet og tillit til barnevernet. Det at de er såpass positive kan tyde på en skjevhet i utvalget; det vil si at de kan ha takket ja til deltakelsen i undersøkelsen fordi de er fornøyde og takknemlige for den hjelpen de får. Selv om faren i familie 1 kom fra et land som ikke har et offentlig barnevern, men han hadde allikevel stor tiltro til det norske hjelpeapparatet:

I: Can you tell us about what's the reason that you have contact with the child protection?

R: Because, because the child protection office, that's the office where they can take good care of kids and this is their main mission to help the kids when they need. Some people they treat their kids very bad in fact. So who is gonna to support the kids, there must be a place. To help them, so this office is very important to help the kids. And in fact I called saksbehandler several times, about my child, who is your subject. Because he need help. And the last time I asked her that he must be in some institution to get

medication treatment or something. I'm his father and I know he needs help, so the child office that important.

Mor i familie 2 forteller at hun har fått et svært godt forhold til både PMTO-terapeuten som veileder henne i forhold til sønnens atferdsmessige utfordringer og saksbehandleren i barnevernet. Måten mor beskriver terapeuten og saksbehandleren på, kan tyde på at forholdet for mor sin del ikke oppleves som profesjonelt, men mer som vennskap. Samtidig gir mor en beskrivelse av hva som er viktig for henne som klient; nemlig å bli lyttet til og få sagt sin mening:

Veldig fint forhold, veldig bra connections, det er liksom ikke vært no uenigheter med noen ting. Veldig, jeg er veldig glad i ho «PMTO-terapeut». Kjempe. Ho er så menneskelig og blid...Du blir bare glad i «PMTO-terapeut». Det går ikke an å ikke bli det.

I: Det er hu som er saksbehandleren din der (barneverntjenesten)?

R: Ja. Og ho er jeg så fornøyd med, ho er så menneskelig, forståelsesfull og.. gjør det ho kan for at vi skal ha det bra, ho er et ordentlig godt menneske, så.. som jeg har sagt til ho, ikke slutt, ikke sett meg over til noen andre for jeg takler ikke å måtte bytte saksbehandler nå liksom. Blir hørt og blir godt tatt vare på, og gutten får den hjelpa han skal ha og.. dem forstår meg, dem gjør ting jeg forlanger, det.. kommer jeg med forslag så prøver dem å oppfylle det så godt dem kan, og som dem sier at, du er så fantastisk menneske å samarbeide med, for det er det ikke mange foreldre som er. Det er første bud er å innrømme at sønnen din faktisk trenger hjelp. Og gjør du ikke det så kommer du ingen vei, da ødelegger du for barnet ditt isteden og det er ikke min hensikt. Så, om dem skryter av meg og syns jeg er flink og alt det der sånn, så.. det er veldig hyggelig, men for meg så er det en selvfølge, faktisk, at han skal ha den hjelpa.

Jeg ønsket å få svar på om barna visste hva barnevernet er og om de opplever å få hjelp av barnevernet. Alle barna visste at barnevernet var involvert i livene deres, men ett av barna visste ikke hvorfor det var slik:

I: Ja, hva, hva er barnevernet for noe rart?

R: (pause). Nei, det vet jeg ikke.

I: Nei. (pause) Hvis du tenker på det ordet ”barnevern”?

R: Hjelper barn.

I: Hjelper barn, ja. Ikke sant. Hvor, hvorfor hjelper barnevernet dere? Vet du, har du hørt noe om det?

R: (puster) Eh, husker ikke.

I: Hvis du, hva tror du kan være grunnen til det, at barnevernet hjelper dere?

R: Jeg husker ikke.

Denne gutten fra FN2 uttrykker ikke noe spesielt forhold til eller forståelse av barnevernet. Men i motsetning til det ovenstående utsagnet, så har gutten i FN3 imidlertid en klar forståelse av hvorfor barnevernet hjelper dem:

I: Ehm...vet du hva som er grunnen til at dere har kontakt med barnevernet?

R: Ja, fordi pappa har vært..eh..dum

I: Mmm

R: Eh...han har drukket kanskje to sånne bokser mens jeg har vært der..eh..øl..eh ikke lettøl. Og han har kasta meg hardt i veggen.

I: Men eh..hva slags hjelp får du av barnevernet nå?

R: Jeg får egentlig bare hjelp til å treffe pappa.

I: Okay. Føler du at det er hjelp?

R: Det er jo hjelp å se pappa, det er det. Jeg føler at jeg blir mindre sinna da. Men det er flere ganger jeg har blitt avvist og vært sinnsykt sinna.

I: Syns du barnevernet burde ha snakka mer med deg?

R: Nei, jeg syns det er greit jeg. Bare jeg får treffe pappa så er det greit.

Både barna og de voksne ga klart uttrykk for at de var fornøyde og takknemlige med de hjelpetiltakene de mottok. Gutten i familie 1 fortalte om hans mistillit til andre mennesker og hvilken betydning støttekontakten hadde fått i livet hans:

R: For en uke siden så ble jeg kjent med nye venner, jeg kan ikke stole på hvem som helst, jeg er veldig vanskelig. Med mennesker, off, for jeg vil ikke stole på noen så lett for jeg blitt lurt, vil ikke bli lurt igjen.. så jeg tar ganske tid, fordi han.. hemmelighetene mine, på en måte, så jeg syns alltid hvis jeg snakker med en person så han er heldig. Hvis jeg gir en time, to timer, fra min tid så er han kjempe heldig for han kommer å lære masse ting. Jeg har bare en kompis (...) Støttekontakten er liksom, jeg føler meg litt venn. Fordi han er på en måte venn, og det er viktig når man bare er venn, når, unnskyld meg, når det vanlig tid er det venn, når det er seriøst så er det litt seriøst. Vi ungdommer er ikke sånn som det treet du ser der, vi er ikke stående fast, vi flyr rundt, venstre høyre hele tiden med vinden. Vi fungerer med vinden. Men det faste treet, uansett hvor sterk vinden kommer så er det fast. Så vi trenger sånne mennesker vi også, hvor med vinden han blåser så er den så nærme oss.

I: Er støttekontakten en sånn person?

R: Noen ganger. Det er derfor han er i mitt liv.

Moren i familie 2 forteller om takknemligheten og tryggheten hun føler over at sønnen hennes får den hjelpen han får:

R: Det besøkshjemmet han er i, hu er jo assistent på skolen, hu jobber jo på SFO, så ho ble kjent med han på SFO så.. og jeg jobba litt på SFO før «gutt» fløtta hjem, som en sånn prøvetid og ble veldig godt kjent med ho, «Besøks mor», og ho er en fantastisk dame, fantastisk familie, barna hennes er enestestående. Det er lille gutten demmes liksom.

I: Bryr ho seg om han «gutt»?

R: Ja, absolutt, absolutt. Det er alt for «gutt» liksom.

I: Ja, det er godt for en «forelder» å vite.

R: Ikke sant. Ja, veldig. Så jeg slepper han gladelig til dem uten å være nervøs, uten å måtte ringe og spørre åssen det går, så har jeg frihelg så har jeg frihelg. Sender kanskje en melding og spør «går det greit», liksom, men jeg vet jo svaret. Så jeg bør jo egentlig ikke prøve å spørre. (ler litt) men det er sånn det er, jeg er «forelder».

BRASIL

I de brasilianske intervjuene kommer det fram svært lite informasjon om hva slags hjelp det er de faktisk mottar fra CEPAS. Datteren i familie 4 forteller imidlertid noe om bistanden hun får:

I: Hvor ofte er du på Cepas?

R: Hver ettermiddag.

I: Hva gjør du du der da?

R: Jeg får hjelp med å studere.

I: Liker du å være på Cepas?

R: Det liker jeg godt. Hver lørdag er jeg på Cepas..vi leker... jeg liker kanonball og volley

I: Må du betale for fotballtreningen?

R: De betaler. Jeg har ikke mulighet til å betale. (FB1, sønn)

Også opplysninger om hva familiene tenker de trenger hjelp til er det manglende informasjon om i det brasilianske materialet. Noen av informantene har ikke svart på dette, og de som har svart har ikke fått oppfølgingsspørsmål slik at de har kunnet utdype hva de mener omkring svarene sine:

Jeg vil gi fra meg ungene, men det kan jeg ikke, ikke sant? Situasjonen er veldig vanskelig. (FB3, bestemor)

I: Tror du noen i familien din trenger hjelp?

R:Ikke svar

I: Trenger du selv noen form for hjelp?

R: Ja, kanskje.

I: Hva slags form for hjelp da?

R: Til leksene kanskje. (FB4, datter)

Han mener familien hans trenger hjelp til mat. Han mener også at fotballteamet hans trenger hjelp til å kjøpe baller, drakter og så trenger de et mål. På spørsmål om han selv trenger hjelp til noe, svarte han ikke. (FB3, dattersønn)

5.0 DISKUSJON

Norge og Brasil er to land med veldig ulik utviklingshistorie, velferdspolitik og befolkningssammensetning. Norge hadde en svært rask velferdsutvikling i etterkant av den andre verdenskrig, og la med det grunnlaget for den skandinaviske velferdsmodellen. I denne perioden utviklet Norge seg også til å bli en moderne industristat hvor den familiære sammensetningen i hovedsak består av kjernefamilier med to arbeidende foreldre. I motsetning til det relativt homogene Norge, er Brasil et mye mer sammensatt land både kulturelt og historisk. Brasil er verdens 5. største land og står på trappen til å få verdens 5. største økonomi og verdens 5. største befolkning. Men selv om Brasil har tatt mange steg i riktig retning når det gjelder velferdspolitik, så er det fortsatt store forskjeller mellom fattig og rik, innbyggere i byene og på landet. Selv med en økende middelklasse finnes det fortsatt mange familier som lever i både relativ og ekstrem fattigdom. På den måten kan man si at Brasil både er et kollektivistisk jordbruksamfunn og et individualisert industrisamfunn på en gang. Dette opplever jeg gjenspeiler seg i intervjuene med de brasilianske informantene. De bor i en storby som kjernefamilier, men samtidig fremviser de et kollektivistisk verdigrunnlag. Dette viser seg blant annet i barnas utsagn om at framtidsdrømmene er å kunne hjelpe familiene deres og foreldrenes forventninger om støtte fra sine barn.

Når det gjelder sosiale problemer, vil man i begge land finne barn og familier som har utfordringer i forhold til fattigdom, psykisk helse, rusmisbruk, vold, overgrep osv. Dette har også gjenspeilet seg i utvalget av informanter. Allikevel vil det sosiale arbeidet med disse barna og deres familier vurderes og praktiseres ulikt i de to landene. For eksempel vil sosialarbeidere i samfunn med høy fattigdomsrate kunne legge mer vekt på bekjempelse av fattigdommen og vektlegge barns rettigheter i forhold til skolegang, barnearbeid og god ernæring som gode levekår. I Norge betegner man ofte gode levekår som en stabil og trygg oppvekst der tryggheten ligger i foreldrenes omsorgsevne. Dette er nok også en grunntanke i forhold brasiliansk barneoppdragelse, bortsett fra at man i Norge kan ha en større forventning om at barnet får dekket sine grunnleggende behov på grunn av den høye levestandarden. Dette henger sammen med utfordringene i de enkelte land, og i et så rikt land som Norge vil man ikke kun vektlegge materielle levekår, men i større grad også de psykososiale levekårene. I

mindre rike land, vil det kanskje være viktigere at et barn har et sted å bo, blir ivaretatt av en familie, får mat jevnlig, skolegang osv. Dette gjenspeiler seg i den satsningen brasilianske myndigheter har på bekjempelse av fattigdom ved blant annet innføringen av pengeoverføringssystemet Bolsa Familia. Samtidig har både myndighetene og sosialarbeiderne fått et større fokus på de psykososiale konsekvensene av å vokse opp fattigdom, slik at mange av de familiene som får økonomisk støtte også får individuell oppfølging og veiledning av offentlige sosialarbeidere. I Brasil er det allikevel mange ulike veldedige organisasjoner for eksempel tilhørende kirkesamfunn, universiteter, private stiftelser og bedrifter som påtar seg ansvaret og gjennomføringen av det forebyggende sosiale hjelpearbeidet for risikoutsatte barn og familier. I et klassesdelt samfunn som Brasil vil man i større grad ha storfamilier der familiene hjelper hverandre med for eksempel private familie plasseringer uten at myndighetene blir involvert i dette. Likevel, så er mye av det offentlige sosialfaglige arbeidet knyttet til ulike former for plasseringer utenfor hjemmet.

Jeg har opplevd det som vanskelig å plassere Brasil innenfor én klar sosialmodell. Dette er blant annet fordi Brasil de siste årene har økt fokuset på hjemmebaserte tjenester, som kan ses på som en form for sekundærforebygging. Videre har det blitt investert mye ressurser i ulike velferdsprogrammer og samtidig økt antall ansatte sosialarbeidere med over 30 000 på landsbasis. Det brasilianske sosialfaglige paradigmeskiftet fra å jobbe med plasseringer utenfor hjemmet til veiledning og oppfølging i hjemmet kan tilsvare etter min mening det norske paradigmeskiftet der Bufetat har satset på ulike evidensbaserte programmer og færre plasseringer utenfor hjemmet. Etter min mening må man således se på Brasil i grenselandet mellom en rudimentær og liberal modell, fordi mye av det forebyggende arbeidet fortsatt skjer i privat og veldedig regi. Kontrollaspektet ved det offentlige barnevernet er knyttet til de alvorligste tilfellene av omsorgssvikt og beslutninger om flytting blir da tatt av rettsapparatet. Således har det brasilianske systemet likheter med det kanadiske som jobber ut i fra en beskyttelsesmodell i barne- og familiearbeidet. Men slik jeg oppfatter den brasilianske sosiale systemet, så beveger man seg gradvis mot en velferdsmodell, men at man fortsatt har høye terskler for tvangsinngripen.

I Norge, derimot, kan man si at man har en velferdsmodell for sosialt arbeid med barn som innebærer at det offentlige har lovgivning, økonomiske ressurser og en allmenn aksept om å arbeide både forebyggende og inngripende i familier som ikke gir sine barn optimale

oppvekstvilkår. Norge har, slik jeg forstår det, således en lavere grad av veldedige organisasjoner som jobber selvstendig i forhold bistand og forebygging av risikoutsatte personer og familier. Årsaken til det er en velutviklet velferdsmodell med stor offentlig forvaltning fundert på universalisme og en sterk sosial lovgivning. Videre mottar mange av de norske veldedige organisasjonene økonomisk støtte fra staten og har samarbeidsavtaler med offentlige myndigheter i forhold til å utføre sosialt arbeid på vegne av staten.

Alle de brasilianske informantfamiliene mottok sine hjelpetiltak fra den veldedige organisasjonen CEPAS som jobber for å fremme folkehelse i et vidt perspektiv med blant annet veiledning og oppfølging i forhold til helse- og familierelaterete temaer. Det kommer ikke godt nok fram i intervjuene hva de får hjelp til, bortsett fra at noen av barna får leksehjelp og er med på organiserte lekeaktiviteter. Dette er en svakhet i empirien og gjør det vanskelig å kunne sammenligne hjelpetilbudene de norske og brasilianske familien mottar. CEPAS er imidlertid et godt eksempel på en veldedig organisasjon som både faglig og økonomisk opererer uten offentlig støtte. De gir også et bilde av hvordan forebyggende arbeid foregår i Brasil ved at de tilbyr tverrfaglige tjenester med veiledning og medisinsk oppfølging av foreldre og aktivitetstilbud til barna. Forebygging er fra brasilianske myndigheter prioritert gjennom det sosiale systemet «Grunnleggende sosial beskyttelse» der man blant annet tilbyr økonomisk bistand for å avhjelpe fattigdom og sikre at barn får helsekontroller og utdanning. Forebygging tenkes altså både individuelt til den enkelte familie, men også bredt i et folkehelseperspektiv. I Norge har man tilsvarende tanker om forebygging ved deltakelse i sosiale arenaer som barnehage og skole. Men det norske barnevernet har gjennom velferdsmodellen og gode økonomiske ressurser midler til å jobbe sekundærforebyggende med risikoutsatte barn og familier. Men det medfører også at sosialarbeiderrollen i Norge kan ses på som en “portvaktrolle”, altså en som kan innvilge eller avslå hjelp til personer som ber om det fordi den er knyttet til offentlige ressurser, med dertil skjønsmessige vurderinger av hvem som har og ikke har rett til bistand. Egelund har vært kritisk til om den danske sosialforvaltningens klienter har reelle valg når de er i behov av hjelp fordi man må være definert som en person eller familie med særlig behov for hjelp for å bli bistandsmottaker. Og videre: Det er de offentlig ansatte sosialarbeiderne som sitter med definisjonsmakten. I tillegg gir retten til bistand samtidig myndighetene en rett å kontroll disse menneskene og familiene. Dette er en situasjon som kan overføres til norsk kontekst, men kan man se det samme

mønsteret i Brasil? Det at sosialarbeiderrollen med barn og familier i Norge innehar en dobbel funksjon - både makt og kontroll - gir også legitimitet i forhold til både å jobbe forebyggende og inngripende. I Brasil er det i mange tilfeller ulike aktører som utfører de forskjellige rollene: De veldedige organisasjonene jobber i stor grad forebyggende, mens de offentlige ansatte sosialarbeiderne jobber mer inngripende. Dette kan også innebære at rollen til ikke-offentlige ansatte sosialarbeidere i Brasil vil ha mindre portvakt-preg da man kan anta at kravene til å være en «verdige trengende» vil være lavere enn hos det offentlige sosialsystemet. Makt/hjelp-aspektet vil alltid være til stede i det asymmetriske forholdet mellom hjelper og klient. Det er ikke bare de samfunnsmessige regler og normer som spiller inn i forhold til grad av myndighetsutøvelse, men også de personlige og kulturelle livserfaringene til sosialarbeideren.

Alle de norske informantene uttrykte tilfredshet med barnevernet og de hjelpetiltakene de mottok. Her kan man imidlertid ha en skjevhet i utvalget, da disse informantene mottok frivillige hjelpetiltak og i utgangspunktet fremstod som samarbeidsvillige med barneverntjenesten. Det kan være at de ønsket å delta i undersøkelsen nettopp fordi de følte seg takknemlige for den hjelpen de fikk. Dette kan derfor ikke generaliseres. Det foreligger lite informasjon om hva de brasilianske familiene faktisk mottok av hjelp, men to av informantbarna uttrykte tilfredshet med de tiltakene de mottok. Disse tiltakene er frivillige og vil kanskje være mer basert på en situasjon der det er familiene som oppsøker tiltakene basert på interesse og egendefinerte behov for hjelp. Dette i motsetning til de norske informantene som har blitt innvilget hjelp av barneverntjenesten og blir tilbudt de tiltakene som er til rådighet. Grovt sett kan man si at CEPAS kan tilpasse hjelpetiltakene etter behovene hos klientene, mens barneverntjenestene må tilpasse klientmassen etter hjelpetiltakene. Selv om det i begge tilfellene foreligger frivillighet i bistanden mener jeg det er kvalitatativt forskjellig å søke den hjelp man tenker man trenger fremfor å skulle ta i mot den hjelpen man blir tilbudt. Selvsagt er det mange foreldre som selv kontakter barnevernet for hjelp, og mange har muligens en idé om at en støttekontakt eller økonomisk bistand vil kunne hjelpe dem. Men forskjellen ligger i definisjonsmakten og i makten til innvilge eller avslå hjelp.

Befolkningens tillit til myndighetene i de to landene er i utgangspunktet også svært forskjellig. I Norge har befolkningen generelt sett svært høy tillit til at myndighetene fatter gode, redelige og trygge beslutninger for sine innbyggere. Dette gjenspeiles etter min mening

i en generell aksept omkring barnevernets samfunnsmandat som hjelp- og kontrollinstans. Jeg har ikke funnet informasjon om brasilianske hvorvidt den befolkningen har tillit sitt offentlige sosialsystem og rettssystemet som er beslutningsinstans i forhold til tvangsinngrep. Det norske barnevernet har videre et utstrakt samarbeid med politiet for å få gjennomført lovpålagte oppgaver som for eksempel tvangsplasseringer. Mens et slikt samarbeid er allment akseptert og endog lovfestet i Norge, kan det tenkes at brasilianske sosialarbeidere vil ha betenkligheter i forhold til et slikt samarbeid. Dette skyldes en kultur med høy grad av korrupsjon og voldsutøvelse fra politiets side, noe som kan bidra til økt mistillit til myndighetene. Bjørnskov & Bergh mener at den unike graden av tillit som de skandinaviske innbyggerne har til sine myndigheter er selve fundamentet i velferdsmodellen. Flere av de norske informantene uttrykte stor tillit til barnevernet og hadde tiltro til deres arbeid til tross for at barnevernet også innehar en kontrollfunksjon over de familiene de jobber med. De brasilianske informantene sa ikke noe om de offentlige myndigheter, så jeg har ikke empirisk sammenligningsgrunnlag på dette punktet.

Ulikhetene i de strukturelle rammene for utførelsen av sosialt arbeid er påvirket av Norges og Brasils sosialsystemer, som igjen er påvirket av landenes materielle ressurser, kultur og samfunnshistorie. Dette påvirker igjen sosialarbeidernes profesjonelle kompetanse og syn på de profesjonelle muligheter og begrensninger rollen innehar. Enkelte forskere som Omre & Schelderup mener at den norske sosialarbeiderens profesjonelle kompetanse har vært altfor nært knyttet til dennes personlige egenskaper, verdier, moral, i tillegg til refleksjonen over ens eget liv og følelsene som er relatert til fagutøvelsen. Det hevdes videre at det innebærer en fare for objektivisering av klienter, manglende brukermedvirkning og at man bør fokusere mer på dokumenterbar kunnskap. Dette er etter mitt syn en problemstilling knyttet til offentlig sosialt arbeid der det kreves bevis og dokumentasjon på at man har et reelt hjelpebehov og ikke ønsker å utnytte systemet for egen vinning. Når man skal dokumentere ikke bare hvem som er verdig bistand, men også hvem som ikke skal innvilges hjelp, må systemet inneha en viss andel dokumentasjonskrav og skepsis overfor de som søker hjelp, noe som kan medføre fare for objektivisering og manglende brukermedvirkning. Brasilianske forskere mener på sin side at de profesjonelle idealene sosialarbeiderne har i deres land er påvirket av rettferdighet, medborgerskap og solidaritet. Det internasjonale sosialarbeiderforbundet vektlegger nettopp sosialt endringsarbeid, problemløsende relasjonsarbeid, empowerment, menneskets frihet til å

forbedre sin livssituasjon, menneskerettighetsprinsipper og sosial rettferdighet som de grunnleggende verdier for alt sosialt arbeid. Dette gjenspeiler etter min mening det frie sosiale arbeidet som blant annet er knyttet til ideelle stiftelser og veldedige organisasjoner. Samtidig innebærer høy inngrepsterskel fra myndighetene at risikoutsatte barn har svakere lovfestede rettigheter og mindre muligheter for inngripende hjelp til sin livssituasjon. Allikevel, selv om norske barn har et sterkt rettsvern og gode muligheter for hjelp, er det ingen rettighet de har krav på. Det vil si at Lov om barneverntjenester ikke er en rettighetslov og at det er de offentlige, lokale myndigheter som definerer et barns hjelpebehov og innvilger rett til bistand. Dette er omdiskutert, og flere offentlige aktører som Barneombudet og Landsforeningen for barnevernsbarn har tatt til orde for at norske barn skal garanteres rett til hjelp når de befinner seg i en vanskelig livssituasjon. Dette skyldes blant annet flere mediaprofilerte saker der det har blitt avdekket alvorlige overgrep mot barn og manglende tiltak fra barnevernet. Både Norge og Brasil har vektlagt FNs barnekonvensjon i sine sosiallovgivninger, som skal sikre barna visse rettigheter som beskyttelse fra overgrep. Spørsmålet er da om man kan forsvare at risikoutsatte barn nektes hjelp fordi definisjonsmakten ligger hos de voksne, profesjonelle sosialarbeiderne. Og videre er det ikke gitt at barn, foreldre og sosialarbeidere er enige om hva som vil være til barnets beste i en gitt situasjon. De kulturelle variasjonene i forhold til dette vil nok være synlige mellom to land som Norge og Brasil. Dette har også betydning for å fremme internasjonale, felles standarder for metodene som benyttes i arbeidet og den sosialfaglige profesjonen som helhet fordi man kan ha ulike syn på hva sosialt arbeid skal innebære og inneholde. Økt internasjonalisering av faget og kunnskapsutveksling kan også bidra med å skape en mer enhetlig forståelse av for eksempel hva som er til et barns beste, ikke bare innenfor Norden, men på internasjonalt plan. Og det er interessant at nettopp et begrep som "barnets beste" får så ulike verdikonnotasjoner i forskjellige land og regioner. Begrepet går jo rett til kjernen av alt sosialt arbeid med barn; hva er det beste for dette barnet? Hvorfor er det så vanskelig å enes om hva som vil være til et barns beste i en gitt situasjon? De ulike forståelsene henger etter min mening klart sammen med hva slags sosialpolitisk modell man jobber innunder og hvilke ressurser, tiltak og juridiske muligheter og begrensninger man har til rådighet. Men det handler også om rådende holdninger i kulturen om hva som er bra og ikke bra for barn. Et eksempel på dette er at alle de voksne brasilianske informantene åpent fortalte at de klasker og riser barna. Det at de snakker så åpent og uoppfordret om dette temaet, kan tyde på en annen kulturell holdning til fysisk avstraffelse i

oppdragelsen enn man finner i Norge. Dersom disse foreldrenes holdninger gjenspeiler en akseptert norm i det brasilianske samfunnet, så vil det ha betydning for det sosialfaglige arbeidet og terskler i forhold til myndighetenes inngripen i privatsfæren. Det vil også markere et skille mellom norsk og brasiliansk sosialfaglig praksis, der man i Norge har en sterk kulturell norm mot bruk av fysisk avstraffelse. Det er imidlertid interessant at Brasil nå satser på opplæring av lærere i forhold til å se tegn og symptomer hos barn som er utsatt for vold i tillegg til veiledning av omsorgspersoner som enten er utsatt for eller utøvere av vold i nære relasjoner. Familievold er et problem i begge land, men man kan altså ha ulike infallsvinkler til arbeidet og alvorlighetsgraden av det samme fenomenet. En viktig drivkraft i utviklingen av faget sosialt arbeid er nettopp å se hva som er felles problemområder, forståelsesområder og løsninger innen feltet og hva som skiller land og kulturer fra hverandre. Sosialt arbeid med risikoutsatte barn og familier er et ”smalt” fagfelt, og både forskning og praksis vil også være avhengig av samarbeid og utveksling med andre fagdisipliner og profesjoner. Eksempler på dette kan være psykologisk og helsefremmende forskning og samarbeid med andre profesjoner som lærere, helsesøstre og lignende. Dette for å danne en helhetlig forståelse av en ofte kompleks situasjon og skape helhetlige tiltak som vil gi best mulig effekt sammen. Tverrfaglig samarbeid vektlegges og praktiseres i både Norge og Brasil. De brasilianske informantene gav ingen informasjon om tverrfaglig samarbeid knyttet til den hjelpen de fikk. CEPAS vektlegger imidlertid tverrfaglig samarbeid ut ifra deres hjelpetilbud om både medisinsk oppfølging, sosialfaglig veiledning og aktivitetstilbud. I tillegg er det ulike profesjoner som studerer ved universitetet og som jobber ved CEPAS som bidrar i gjennomføringen av tiltakene. I det norske datamaterialet blir tverrfaglig samarbeid nevnt av flere av informantene. De ser alle betydningen av å jobbe tverrfaglig, selv om en informant også opplever det som krevende at så mange er involvert i hans hjelpe- og behandlingstilbud.

Norsk og europeisk sosialt arbeid er preget av individualistiske holdninger om å hjelpe det enkelte individ, i motsetning til mer kollektivistiske kulturer som ofte har fokus på familien som helhet. Uten at jeg kan konkludere med at Brasil har kollektivistiske verdier i forhold til familieliv, så er det visse tendenser i datamaterialet som kan tyde på dette. Både voksne og barn gav uttrykk for kollektivistiske verdier på dette. Det å kjenne til hvilke land eller regioner som har kollektivistiske eller individualistiske verdigrunnlag vil kunne ha en innvirkning i forhold til norsk barnevernsarbeid med minoritetsetniske familier. I egen praksis

har jeg til tider opplevd det som utfordrende å jobbe med minoritetsetniske familier. Dette fordi teorigrunnlaget for det norske barnevernet er basert på, forsket på og utviklet i de vestlige industrisamfunnene, samtidig som de hjelpetiltakene barnevernet har til rådighet er basert på individualistiske holdninger og verdier. En del av de minoritetsetniske familiene fra for eksempel Latin-Amerika har i min erfaring problemer med å se hensikten og målsetningene med tiltakene som iverksettes. Dette fordi man mangler en felles problemforståelse såvel som løsningsorientering. Det vil si at man ikke er enige om årsaken til problemene som oppstår i familien, ei heller hvordan man skal løse dem. I slike sammenhenger kan det være nyttig med kunnskap om hvordan andre lands har organisert sitt sosialfaglige arbeid med barn for å få en forståelse for hvorfor familiene reagerer slik de gjør i møtet med norsk barnevern. Brasil befinner seg, slik jeg ser det, i skjæringspunktet mellom individualisme og kollektivismen i forhold til sosialfaglige og familiære holdninger. Dette illustrerer en dobbelthet som jeg synes er gjennomgående; Brasil er både rikt og fattig, det er både individualistisk og kollektivistisk, det er både et industrisamfunn og et jordbrukssamfunn.

6.0 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Denne oppgaven hadde som målsetning å kunne sammenligne hvordan det sosiale arbeidet med risikoutsatte barn er forankret og blir praktisert i Norge og Brasil. Noe av problemet med komparative studier av sosialt arbeid med barn er hvorvidt det som studeres viser reelle likheter og ulikheter. Dette fordi det sosiale arbeidet er så forskjellig basert og organisert i ulike land. De varierende måtene å definere fagbegreper og innholdsbegreper er et annet problem, og kan medføre at sammenligningene ikke får den verdien man søker. Det har vist seg vanskelig å kunne konkludere noe ut ifra det foreliggende datamaterialet. Det er flere grunner til det. De brasilianske intervjuene er mye kortere og mindre innholdsrike enn de norske. Det gjør den brasilianske delen av empirien mye svakere og gir ikke det sammenligningsgrunnlaget som jeg ønsket for dette arbeidet. Det er en stor svakhet at jeg ikke selv var til stede ved intervjuene i Brasil og fikk sikret at intervjuprosessene i begge land foregikk tilnærmet likt. Også det at det har vært så mange ulike personer involvert i både intervjuene og transkriberingen vanskeliggjør analyse- og tolkningsarbeidet. Det at spørsmål som er helt vesentlige for problemstillingen enten ikke er stilt eller besvart i det brasilianske materialet gjør det vanskelig å trekke valide og reliable konklusjoner. Dette gjelder spesielt spørsmål om hva slags hjelpetiltak de mottok, hva slags hjelpebehov de hadde og tilfredsheten av den hjelpen de mottar. Det kommer heller ikke fram om noen av disse familiene har kontakt med det brasilianske barnevernet. Det er en ulikhet i informantutvalget ved at de norske informantene får hjelp av en offentlig hjelpeinstans mens de brasilianske får hjelp av en veldedig organisasjon. Selv om dette gjenspeiler organseringen av hjelpetilbudet i de to landene, er det vanskelig å sammenligne mellom de to hjelpeinstansene.

Det er allikevel mulig å se tendenser i det teoretiske og empiriske materialet. Brasil har økt bevilgningene til det offentlige sosialsystemet; det brukes store ressurser på bekjempelse av fattigdom. Antallet offentlig ansatte sosialarbeidere har økt kraftig, det satses mer på både primær- og sekundærforebygging. Det satses mer på hjemmebaserte tjenester med målsetning om å holde familiene samlet fremfor plasseringer utenfor hjemmet. Det er også en tendens man har sett i norsk barnevern. Med denne utviklingen er Brasil i ferd med å bevege seg bort fra sosialpolitiske modeller med lav organisering av hjelpetilbudet. I land som har et svakt organisert offentlig hjelpetilbud til risikoutsatte barn, vil man muligens også finne en svakere

allmenn aksept for myndighetenes inngripen i privatsfæren. I tillegg til organisering av sosialsystemet, så handler det om aksept for det sosiale arbeidets samfunnsmandat og ha tillit til at myndighetene ikke misbruker den makt de har blitt satt til å forvalte.

En annen tendens er at i Norge så har forskjellen mellom rik og fattig vært økende, mens disse forskjellene i Brasil har vært synkende. Allikevel har vi en mye lavere grad av fattigdomsproblematikk i Norge enn i Brasil. Det, i tillegg til universalismen som grunnleggende idé for velferdsstaten, gjør at barnevernet kan gripe inn i familier fra alle samfunnslag. Dette henger også sammen med tanken om at barnets psykososiale oppvekstmiljø er av størst betydning for dets utviklingsmuligheter. I Brasil, der man har millioner av mennesker i fattigdom, vil hovedfokuset for det sosiale arbeidet være et sted å bo, mat hver dag, rent vann og skolegang. Det vil innebære andre vurderingskriterier for om et barns oppvekstvilkår er gode nok eller så svake at de må omplasseres til fosterhjem eller institusjon.

Komparativ forskning kan være meget verdifullt for utviklingen av sosialt arbeid som fag. Det har vært stor grad av kunnskaps- og erfaringsutveksling mellom de nordiske landene og deres relativt like sosialmodeller med risikoutsatte barn og familier. Og videre at mye av forsknings- og kunnskapsgrunnlaget som benyttes i nordisk sosialt arbeid er basert på internasjonal forskning. Men innføring av forskning fra andre land med andre sosiale velferdssystemer kan også være problematisk. Selv om de sosiale problemene er de samme, må det være en viss grad av likhet og overførbarhet som skal til for å oppnå ønsket effekt, blant annet på grunn av forskjellige sosialpolitiske modeller og ulik organisering av hjelpetilbudet. Og med det følger at metodene kanskje må justeres noe for å tilpasses andre sosiale systemer. Det betyr at teori og forskning ikke enkelt lar seg overføre mellom Norge og Brasil fordi man har ulik kultur, ulike sosialmodeller, holdninger til sosialt arbeid med mer. Denne ulikheten vil kunne virke inn i forhold til det norske barnevernets møte med mennesker fra andre land og kulturer. For eksempel kan enkelte ansatte i barnevernet oppleve det som problematisk at noen etniske minoriteter i Norge har problemer med å forstå barnevernets vurderinger, rolle og myndighet. Det kan ha sin årsak i helt ulike organiseringer, vektlegginger og forståelse av hva som menes med sosialt arbeid med barn. Uansett må det finnes et etablert verdigrunnlag som gjør politikken, fagpersonene og befolkningen mottagelige for disse endringene.

REFERANSER

Banks, S. & Nøhr, K. (2012). *Practising social work ethics around the world. Cases and commentaries*. New York: Routledge

Bjørnskov, C. & Bergh, A. (2011) Historical Trust Levels Predict the Current Size of the Welfare State; *Issue Kyklos Volume 64, Issue 1, pages 1–19, February 2011*; DOI: 10.1111/j.1467-6435.2010.00492.x

Braun, V & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in psychology* 3, 77 - 101

Crabtree, P. (2014, 15/04) Sosial utestengelse og fattigdom rammer 27 millioner barn i Europa. Hentet fra: <http://www.reddbarna.no/nyheter/sosial-utestengelse-og-fattigdom-rammer-27-millioner-barn-i-europa>

Dalen, M. (2004) Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming. Oslo: Universitetsforlaget

De nasjonale forskningsetiske komiteene <http://www.etikkom.no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Kvalitativ-forskning/1-Kvalitative-og-kvantitative-forskningsmetoder--likheter-og-forskjeller/> (oppdateringsdato 30.01.13)

Egelund, T. (1997) *Beskyttelse af barndommen*. København: Hans Reitzels Forlag.

Esping-Andersen, G. (1990) *The three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press

Françoço, M. & Cassorla, R. (2004) Rewards and frustrations of being a social worker: A qualitative study. *Journal of Social Work Practice Vol. 18, No. 2, ss 211-221*.

Garcia, M.L.T. & Fernandez, C.B. (2009) The Care and Shelter of Children and Adolescents in Brazil: Expressions of Social Issues. *Social Work and Society International Online Journal*, Vol 7, No 1. Hentet fra: <http://www.socwork.net/sws/article/view/42/345>

Garrett, P. (2007). Making social work more Bordieusian: Why the social professions should critically engage with the work of Pierre Bourdieu. *European Journal of Social Work* Vol. 10, No. 2, ss. s.225-243.

Gast, L. & Patmore, A. (2012) *Mastering approaches to Diversity in Social Work*. London: Jessica Kingsley Publishers

Ghosh, F. (2007) Magt og interseksjonalitet i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, vol 27, nr 4, pp 320-332

Gilje, N og Grimen, H. (2002) *Repetisjonshefte til samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Innføring I samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Graham, A.P. (2013,mars) Hentet fra:

(<http://www.familyforeverychild.org/sites/default/files/resources/Brazil%20social%20work%20assessment.pdf>)

Grinde, T. V. (2006): "Nordisk barnevern: Variasjoner i normer, holdninger og praksis. *Norges Barnevern*, nr 4, pp 15-29.

Grinde, T. og Bunkholt, V. (2004): *Nordisk barnevern. Terskelen for barneverntiltak og beslutningsprosessen ved bruk av tvang*. Oslo: NOVA Rapport Nr. 18. Kap. 6: Nordiske sammenligninger av funn og erfaringer fra vignettundersøkelsene og kap. 11: Nordisk barnevern: Oppsummeringer og refleksjoner

Guillen-Royo, M. (2011) Reference group consumption and the subjective wellbeing of the poor in Peru, *Journal of Economic Psychology*, 01/2011; DOI:10.1016/j.joep.2009.12.001

Hall, A. (2006) From Fome Zero to Bolsa Familia: Social Policies and Poverty Alleviation under Lula. *Journal of Latin America Studies*, Vol. 38, ss 689-709.

Harsløf, I. og Seim, S. (2008) *Fattigdommens dynamikk. Perspektiver på marginalisering i det norske samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget

Hatch, J.A.(2002) *Doing qualitative research in education settings*. New York: State University of New York Press.

Haugan, S. (2011, 23/03) Mer fattigdom blant barnefamilier. Hentet fra:
http://www.forskningsradet.no/prognnett-vam/Nyheter/Mer_fattigdom_blant_barnefamilier/1253965257491?lang.no

Helgeland, I. M. (2007): “Barnevernet og fattigdom”. *Norges Barnevern*. Nr. 1 (84)

Heløe, L.A. (2010) *Velferd på avveier? Utviklingslinjer og dilemmaer i helse- og sosialpolitikken*. Oslo: Abstrakt forlag

H.J. (2014, 20/03) Police violence in Brazil - Serial killing. Hentet fra:
<http://www.economist.com/blogs/americasview/2014/03/police-violence-brazil>

H.J. & N.S (2013, 28/02) Social spending in Brazil: The end of poverty? Hentet fra:
<http://www.economist.com/blogs/americasview/2013/02/social-spending-brazil>

Index mundi (2013, 06/12) Brazil population below poverty line. Hentet fra:
http://www.indexmundi.com/brazil/population_below_poverty_line.html

Jacobsen, D.I. (2003) *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i samfunnsvitenskapelig metode for helse-og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Khoo, E, Hyvønen, U og Nygren, L (2002): “Child Welfare or Child Protection. Uncovering Swedish and Canadian Orientations to Social Intervention in Child Maltreatment”.
Qualitative Social Work Vol.4 s. 451 – 471

Kunnskapsdepartementet (2012) *Utdanning for velferd. Samspill i praksis. Mld. St 13 (2011-2012)*. Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/pages/37006956/PDFS/STM201120120013000D/DDPDFS.pdf>

Kvale, Steinar (2008). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.

Kvale & Brinkmann (2009) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Kymlicka, W. (2002): *Contemporary Political Philosophy*. 2. ed. Oxford: Oxford University Press. Kap. 8: Multiculturalism

Larsen, J.E. (2004) *Fattigdom og social eksklusjon. Tendenser i Danmark over et kvart århundrede*. København: Socialforskningsinstituttet 04:27

Lindboe, K. (2009) *Barnevernloven*. Gyldendal Akademisk.

Malterud, K. (2011) *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo. Universitetsforlaget

May-Chahal, C. et al (2006): "Child maltreatment in the family: a European perspective". *European Journal of Social Work*. Vol. 9, No.1 s. 3-20

Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2007): "Cross-national comparisons of social work – a question of initial assumptions and levels of analysis". *European Journal of Social Work*. Vol. 10, No.4 s. 481-496.

Merrick, E. (1999). "An Exploration of Quality in Qualitative Research: Are "Reliability" and "Validity" Relevant? I M. Kopala og L. A. Suzuki, *Using Qualitative Methods in Psychology*. Londin: Sage Publications.

MDS - Ministério do Desenvolvimento Social e Combate à Fome (2014, 09/05) Hentet fra:

<http://www.mds.gov.br/assistenciasocial/protecaobasica>

<http://www.mds.gov.br/assistenciasocial/suas>

Mossige, S. og Dyb, G., NOVA Rapport 22/09. Voldsutsatte barn og unge i Oslo. Forekomst og innsatsområder for forebygging.) Oslo: 2009.

Nøra, S. (2011, 11/11) Skam tvinger fattige i isolasjon. Hentet fra:

<http://www.forskning.no/artikler/2011/november/304343>

OECD (2010) *Tackling inequalities in Brazil, China, India and South Africa: The role of Labour Market and Social Policies*. OECD Publishing.

Omre, C. & Schelderup, L. (2006) Sosialt arbeid mellom vitenskap og laug. *Nordisk sosialt arbeid, nr 04*

Pettersen, K.T. (2012, 18/12) CEPAS – Center of Studies in Promotion of Health Alternatives.

Hentet fra: <http://kaaretorgnypettersen.blogspot.no/2012/12/center-of-studies-in-promotion-of.html>

Refworld (2014, 07/03) Brazil: Laws concerning child abuse and/or neglect and their enforcement; protection and services for children who are victims of abuse and/or neglect (2003/2005). Hentet fra: <http://www.refworld.org/docid/440ed6d520.html>

Rikstrygdeverket, Rundskriv, Lov om barnetrygd - Hovednr. 33 Generell del. Oslo: 2002

SIU – Senter for internasjonalisering av utdanning – (2013, juni): SIU-rapport (04/2013)

Landrapport Brasil. Hentet fra: [http://siu.no/nor/Globalmeny/Publikasjoner/Alle-publikasjoner/\(view\)/10481](http://siu.no/nor/Globalmeny/Publikasjoner/Alle-publikasjoner/(view)/10481)

SIU- Senter for internasjonalisering av utdanning Lesedato: 13.05 2014. Hentet fra:

<http://www.siu.no/nor/Hoeyere-utdanning/BRIKS-og-Eurasia/Samarbeid-med-Brasil>.

Silverman, D. (2006) *Interpreting qualitative data*. London: Sage Publications Ltd.

Skau, G. M. (2011) *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Skau, G.M. (2003) *Mellom makt og hjelp. Om det flertydelige forholdet mellom klient og hjelper*. Oslo: Universitetsforlaget

Strøm, B., Falch, T., Gunnes, T. & Haraldsvik, M. *SØF-rapport nr. 03/13 Karakterbruk og kvalitet i høyere utdanning*. Trondheim: 2013.

Thagaard, T. (2009) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Utenriksdepartementet, Regjeringens Brasil-strategi 03/2011, Oslo: 2011

Worldbank (2014, 22/03) How to Reduce Poverty: A New Lesson from Brazil for the world?

Hentet fra: <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2014/03/22/mundo-sin-pobreza-leccion-brasil-mundo-bolsa-familia>

APPENDIX 1:

Intervjuguide norske informanter

1. intervju: med foreldre

Bakgrunnsdata:

I hvilket land er du født?	
Dersom du ikke er født i Norge, når kom du til Norge?	
Har familien bodd andre steder i Norge, enn i Fredrikstad? Hvor?	
Når flyttet dere til Fredrikstad?	
Har dere bodd ulike steder i Fredrikstad? Hvor?	

Hvor mange barn har du?	
Bor de alle hjemme hos deg?	
Er du alene om omsorgen for barnet (barna) eller er dere to foreldre som er sammen om omsorgen?	

Dersom de har bodd bare ett sted, gjennomføres samtalen ut fra det.

Dersom de har bodd flere steder, samtales det om stedene i kronologisk rekkefølge.

Sønnens første bosted:

Kan du fortelle oss hvor dere bodde når sønnen ble født?

Når ble sønnen din født?

Dersom sønnen ble født i utlandet, kan du fortelle oss hva som var det første stedet etter at dere kom til Norge?

Hvem bodde i sammen med dere da?

Hvor lenge bodde du her etter at sønnen ble født?

Har noen flyttet inn eller ut mens dere har bodd der? Vil du fortelle noe om hva som var grunnen til det?

Hva syntes du om å bo i det huset?

Hva syntes du om å bo på det stedet?

Hvordan var det for sønnen din å bo her?

Dersom det skjedde noe som du mener har vært viktig for deg og/eller sønnen mens du bodde i dette huset, vil du fortelle meg litt om det?

Dersom familien har flyttet, så kan relevante spørsmål være:

Hvor flyttet dere?

Hva var grunnen til at dere flyttet?

Hvem tok initiativet til å flytte?

Dersom dere ikke flyttet alle sammen på en gang, hvem dro først og hvem ble igjen? Hva var grunnen til at det ble slik? Hva tenker du om at det ble slik?

Hva var bra og hva var ikke så bra ved å flytte til dette stedet/hit?

Kan du si noe om kontakten med de dere var mye sammen med på det stedet dere flyttet fra? Har dere hatt besøk av noen av dem? Vært på besøk der? Hva synes dere om dette? (at de har kontakt, evt at de ikke har kontakt med noen, vært på besøk)

Hvem bodde i sammen med dere på dette stedet?

Hvor lenge hadde du bodd på dette stedet?

Har noen flyttet inn eller ut mens dere har bodd der? Vil du fortelle noe om hva som var grunnen til det?

Hva syntes du om å bo i det huset?

Hva syntes du om å bo på det stedet?

Hvordan var det for sønnen din å bo her?

Dersom det skjedde noe som du mener har vært viktig for deg og / eller sønnen mens du bodde i dette huset, vil du fortelle meg litt om det?

Dersom det er flere flyttinger, spørres det om disse tingene knyttet til de ulike stedene de har bodd.

Når samtalen har kommet til at de bor her de nå bor i Fredrikstad, fortsetter intervjuet med:

Ønsker du å fortsette å bo i Fredrikstad, eller? Fortell meg litt mer om det!

Hvordan vil du bo om du kunne bo slik du ønsket deg?

Hva skal til for at du skal kunne komme litt nærmere drømmeboligen din?

Hvordan vil du beskrive forholdet mellom dere her i familien?

Har forholdet endret seg etter at dere flyttet hit? Hvordan?

Hvem er det som bestemmer de viktige tingene hos dere?

Hva er sønnen med på å bestemme?

Hvem er dere mye sammen med her?

Hvem er sønnen din mye sammen med?

Hva bruker han dagene sine til?

Hvordan vil du beskrive sønnen din?

Når sønnen din ikke gjør som han får beskjed om, hva skjer da? Kan du gi et eksempel på noe han har gjort og reaksjoner han fikk?

Dersom du har flere barn, vil du reagere på samme måten når noen av dem er ulydige også? Kan du fortelle meg mer om dette dersom du gjør ulikt ovenfor de ulike ungene?

Er det vanlig i andre familier å reagere på samme måte, tror du?

Hva betyr det for deg og familien at en av ungene gjør ting du ikke synes er bra?

Hva er det du tenker er viktig for at dere skal være en familie?

Hvordan skaffer du/dere inntekter til familien?

Hvem jobber, er det faste jobber, er inntekten tilstrekkelig?

Hvor mange års skolegang har du/dere?

Vil du si at du har en utdanning? Hvilken?

Hvordan ser du for deg framtida for deg selv og familien din?

Hvilke tanker har du om sønnens skolegang/utdanning?

Hvilke tanker har du for framtida til sønnen din?

Kan du avslutningsvis fortelle oss hva som er grunnen til at du har kontakt med barneverntjenesten?

Hvor lenge har du hatt kontakt med barnevernet?

Er det noe annet du vil fortelle oss?

APPENDIX 2:

2. intervju: med sønnen på 10-15 år, uten foreldrene til stede

Vi bruker brikkekartmetoden i intervjuet med sønnen.

Vi vil nå snakke med deg om hvordan hverdagen din er. Det vil vi gjøre med at du forteller oss om hva du bruker tida di til.

Måten vi skal gjøre dette på, er at du setter opp ei liste med ting du har holdt på med den siste uka. Så skriver du disse tingene over på små papirbrikker som du legger ut på et ark. Deretter forteller du oss om hva du har holdt på med ved å fortelle om brikkene på arket.

Du velger selv hva du vil fortelle oss.

Du kan når som helst si at du ikke vil snakke mer med oss.

”Hva har du brukt tiden din til den siste uka?

(Fra forrige mandag/tirsdag/onsdag/... til i dag avhengig av hvilken dag intervjuet foregår på)

Lista:

- Kan du sette opp ei liste over hva du har brukt tiden din til siden forrige mandag/tirsdag...? Sette opp stikkord.
- Er det noe du gjør flere ganger, holder det å skrive det ned én gang.

Når han er ferdig:

-
- Kan du lese opp for oss hva du har skrevet?
Han leser opp.

- Det du nå har nevnt, er det du har holdt på med? (Få bekreftelse)

Brikkene:

- Kan du skrive ett og ett stikkord på en av disse papirbrikkene. Den runde lappen er deg selv. De andre kan du bruke slik du selv ønsker det.
- Når du har skrevet alle stikkordene på papirlapper, kan du legge dem ut på dette arket slik du selv ønsker. Den runde brikken som er deg selv, skal også legges ut, der hvor du vil.
- Når du er fornøyd med plasseringen, kan du lime fast brikkene.

Intervjuet:

Kan du fortelle oss hva du har holdt på med den siste uka?

Hvor er du når du holder på med dette? Hjemme? I Fredrikstad? Andre steder?

Når skjer dette? Om morgenen? Om dagen? Om ettermiddagen/kvelden? Om natta?

Dersom du ikke er alene når du holder på med dette, hvem er du sammen med (foreldre, søsken, venner)? Knytte til de ulike aktivitetene.

Tjener du penger av å gjøre dette?

Koster noe av dette penger? Hvem betaler?

Er dette noe du gjør fast, hver uke for eksempel?

Hva syns moren eller faren din om at du holder på med dette?

Er det du selv som ønsker å holde på med dette, eller er det noen andre som vil at du skal gjøre det? Hvem?

(Temaer som bør bli belyst:

Om han går på skole – evt har gjort

Om han jobber – evt har gjort, evt med hva

Hva han gjør sammen med familien/søsken)

Kan du fortelle hva som ligger bak at du valgte å plassere brikkene på denne måten?

Du har nå fortalt oss om den siste uka. Er det slik uka di vanligvis er?

Hvis ikke, hvordan vil du beskrive ei vanlig uke?

Er det disse tingene du ønsker å bruke tida di til?

Dersom det ikke er det, vil du si noe om hvordan du skulle ønske uka di var?

Hvis jeg hadde kommet igjen om 10 år og bedt deg fortelle om den siste uka di, hva tror du at du ville fortelle da?

Hva håper du at du kunne fortelle? (jobb, utdanning, familie?)

Hva skal til for at framtida din skal bli litt slik du ønsker deg den?

Du har fortalt litt om familien din, hva tenker du at foreldrene dine eller søsknene dine trenger hjelp til?

Hvordan kan de få slik hjelp?

Er det noe du hjelper med? Hva da?

Er det noe du kunne trenge hjelp til?

Hva kan du gjøre for å få slik hjelp?

Hva slags rolle synes du at du har i familien din?

Er det slik du ønsker det skal være, eller? Fortell!

Vi har kommet i kontakt med deg fordi dere/familien din har kontakt med barneverntjenesten. Kan du fortelle oss hva som er grunnen til at dere har kontakt med barnevernet?

Hvis du skulle få moren/faren din til å fortelle oss om hva som er bra med deg, hva ville hun fortelle da, tror du?

Hva syns du selv at er dine sterke sider?

Er det andre ting du ønsker å fortelle oss om hverdagen din?

Hvordan syns du det var å bli spurt om alle disse tingene? Ubehagelig?
Vanskelig? Moro? Interessant også for deg?

Fikk du selv noen nye tanker gjennom å snakke om hverdagen din?

Vil du fortelle oss om dem?

APPENDIX 3:

Delta i intervju!

Vi lurer på om du og din sønn kunne tenke dere å delta i hvert deres intervju. Vi ønsker å komme i kontakt med én forelder i en familie som har kontakt med barnevernet og med en sønn i samme familie som er i alderen 10-14 år.

Vi er Tine Alsaker som er ansatt ved Fredrikstad barneverntjeneste og Kari Baardseth som jobber på sosionomutdanningen ved Høgskolen i Østfold, avdeling for helse- og sosialfag. Vi holder på med en forskningsstudie som heter: En komparativ studie av marginalisert familieliv og samfunnsdeltakelse i Norge og Brasil. Sammen forsker vi på familier med barn, barn i familier som trenger støtte og hjelp. Denne henvendelsen gjelder norske familier som får hjelp gjennom barneverntjenesten i Fredrikstad. Derfor ønsker vi å snakke med deg og med sønnen din.

Formålet med studien er å se om det kan være noen fellestrekk ved familiene i Fredrikstad og familiene i Brasil. Vi ønsker å utvikle kunnskap om familienes situasjon som kan bidra til at familien er inkludert i det samfunnet de lever i, inkludert ved at de deltar i arbeidsliv, utdanning og i det sosiale livet der de bor og lever. Vi håper at forskningen kan hjelpe barneverntjenesten til bedre å forstå hvordan de familiene har det som er i kontakt med barnevernet. Vi håper også at det kan bidra til at familiene får riktig hjelp og at ungene deres kan fungere godt.

Barneverntjenesten i Fredrikstad har bidratt til at vi har kommet i kontakt med deg. For å gjøre det tydelig at deltakelse i dette prosjektet ikke har sammenheng med den kontakten du ellers har med barneverntjenesten, så er Tine Alsaker med i prosjektet.

Hun er fagutvikler i barneverntjenesten og har ikke noe oppfølgingsansvar for familier. Det er derfor hun som spør om du vil delta ved å sende deg dette brevet.

Den barnevernsansatte som du har kontakt med, vil ikke vite at du er spurt og om du har svart ja eller nei på å delta. Deltakelsen i denne studien skal derfor ikke ha noen konsekvenser for samarbeidet mellom deg og barneverntjenesten.

Det er først når du sier ja til å delta at forskeren på Høgskolen for kjennskap til deg og din familie. De opplysningene vi da får kjennskap til, er de du ønsker å oppgi under intervjuet. Det vil ikke bli innhentet andre opplysninger fra barneverntjenesten som måtte finnes om deg og familien din.

Det er det du og sønnen din forteller til oss, som vil være det vi får vite om dere. Det hentes ikke inn opplysninger fra andre steder enn fra dere selv. Det er din og din sønns opplevelser og erfaringer vi er interessert i å få vite noe om.

Vi ønsker å lære noe om hvordan du og din familie lever. Vi ønsker å forstå hva bosted, sosiale forhold som skolegang, familie, venner og arbeid har å bety for hvordan en familie har det i hverdagen sin. Vi lurer på hva du som forelder tenker om situasjonen din og hva du drømmer om for framtida di og for sønnen din. Vi ønsker å få kunnskaper om livet til sønnen din, slik han opplever det. Slik kunnskap kan gi et bedre bilde av barnas situasjon enn det vi voksne tenker oss til. Vi ønsker derfor å intervju sønnen din også.

De opplysningene vi får gjennom intervju med deg og sønnen din, og andre familier, vil vi bruke til å forstå bedre hvordan barnevernsfamilienes situasjon er. Alle opplysningene vi får, vil bli anonymisert slik at andre ikke vil kunne vite hvem som har gitt oss disse informasjonene. Intervjuene vil bli tatt opp på bånd. Når de skrives ut, ville alle navn bli slettet. Når intervjuene er skrevet ut, vil opptakene bli slettet. Mens vi holder på med å skrive ut intervjuene, vil opptakene bli oppbevart innelåst. Det vil bare være Alsaker og Baardseth som har tilgang til dem. Det vil bli skrevet en

artikkel på bakgrunn av det vi har fått vite, slik at også andre i barnevernet kan lære av de erfaringene barnevernsfamiliene har.

Vi ønsker å foreta intervjuene så snart som mulig. Hele arbeidet med forskningsstudien håper vi at er ferdig i løpet av 2013.

Vi som gjennomfører denne forskningsstudien er underlagt taushetsplikt. Det vi får vite om deg og familien din vil bli behandlet konfidensielt slik at ingen andre skal kunne få de opplysningene du har gitt til oss.

Vi håper du vil si ja til å delta i studien. Vedlagt følger et skjema hvor du kan samtykke til selv å delta og til at sønnen din også kan bli intervjuet. Vi vil gjøre oppmerksom på at selv om du samtykker nå til å delta, kan du når som helst trekke deg, også etter at intervjuet har startet. Det gjelder også sønnen. Dersom du som forelder ønsker å vite mer om intervjuet vi ønsker å ha med sønnen din, så ta kontakt!

Dato,

Med vennlig hilsen

Tine Alsaker

Fagutvikler

Fredrikstad barneverntjeneste

Telefon: 699590000

Kari Baardseth

Høgskolelektor

Høgskolen i Østfold, avd. hs

Telefon: 6930 3145.

APPENDIX 4:

SAMTYKKE TIL Å DELTA I INTERVJU

På bakgrunn av muntlig og skriftlig informasjon om studien om marginalisert familieliv og samfunnsdeltakelse i Norge og Brasil ønsker jeg å delta på den delen av studien som handler om familier i Fredrikstad ved at jeg er villig til å bli intervjuet.

Jeg er klar over at jeg kan trekke meg fra intervjuet etter at det har startet og at jeg kan la være å svare på enkelte spørsmål underveis.

Her er mitt samtykke til å bli intervjuet:

Mitt navn:

Dato:

Jeg har en sønn i alderen 10-15 år.

Han heter:

Vi, som er hans foreldre, samtykker til at også han kan bli intervjuet.

Vi er klar over at ikke vi skal være tilstede under intervjuet med ham.

Vi foreslår at intervjuet med sønnen finner sted (sett kryss foran det alternativet som er best):

Hjemme hos oss:

På barnevernskontoret:

På høgskolens lokaler på Værste:

Her er vårt samtykke:

Mor:

Far:

Dato,

For å avtale intervju med meg og min sønn, kan jeg treffes over telefon:

Vår adresse er:

Dette samtykket sendes til:

Fredrikstad Barneverntjeneste v/Tine Alsaker

Glemmengt 55, 1602 Fredrikstad

Eller legges i en konvolutt hvor dere skriver Tine Alsaker utenpå og leverer på barnevernskontoret.

APPENDIX 5:

SØNNENS SAMTYKKE TIL Å DELTA I INTERVJU

På bakgrunn av muntlig og skriftlig informasjon om studien om marginalisert familieliv og samfunnsdeltakelse i Norge og Brasil ønsker jeg å delta på den delen av studien som handler om familier i Fredrikstad ved at jeg er villig til å bli intervjuet.

Jeg er klar over at jeg kan trekke meg fra intervjuet etter at det har startet og at jeg kan la være å svare på enkelte spørsmål underveis.

Her er mitt samtykke til å bli intervjuet:

Mitt navn:

APPENDIX 6:

Dato: Fredrikstad, 3/2- 2012

Samarbeidsavtale i prosjekt: En komparativ studie av marginalisert familieliv i Norge og Brasil, delprosjekt Norge/Fredrikstad

Samarbeidspartnere: Fredrikstad barneverntjeneste og Høgskolen i Østfold, avdeling for helse- og sosialfag.

Bakgrunn for avtalen:

12.02.2010 ble det søkt om praksismidler til prosjektet: «En komparativ studie av marginalisert familieliv i Norge og Brasil».

Prosjektet består av to deler: en studie knyttet til marginalisert familieliv i Brasil hvor samarbeidsinstans er Det føderale universitetet i Espirito Santo ved prof. Pedro Fortes. I denne delen av studien er data innhentet og analysearbeidet i gang. Kari Baardseth står som hovedansvarlig for denne delen av prosjektet.

Denne samarbeidsavtalen gjelder den andre delen av prosjektet som er knyttet til marginalisert familieliv i Norge, hvor Fredrikstad barneverntjeneste er samarbeidsinstans, ved Tine Alsaker som hovedansvarlig for denne delen av prosjektet.

Prosjektet ble tildelt prosjektmidler 16.04.2010.

I mai 2011 ble Fredrikstaddelen av prosjektet meldt inn til Personvernombudet for forskning ved NSD. Bakgrunnen for at det først i 2011 ble sendt melding til Personvernombudet har sammenheng med at oppstarten av denne delen ble utsatt da Tine Alsaker var i svangerskapspermisjon i 2011. Hun er nå tilbake på jobb. Godkjenning fra Personvernombudet ble mottatt 15.12.2011. I tillegg til forpliktelsene som ligger i søknad om prosjektet og i tildeling av prosjektmidler forutsettes Personvernombudet i sin kommentar til godkjenningen av Fredrikstadprosjektet at det utarbeides en avtale som formelt avklarer organiseringen mellom Høgskolen i Østfold og Fredrikstad barneverntjeneste som omfatter ansvarsfordeling, ansvarsstruktur, hvem som initierer prosjektet, bruk av data og evt eierskap.

Avtale

Prosjektnavn:

«En komparativ studie av marginalisert familieliv i Norge og Brasil».

Den norske delen av prosjektet som er knyttet til Fredrikstad barneverntjeneste.

Prosjektinitiering:

På bakgrunn av at Høgskolen i Østfold startet et samarbeid med Det føderale universitetet i Espirito Santo som også skulle utvikle et forskningssamarbeid, og på bakgrunn av at Høgskolen i Østfold ønsker å utvikle forskningsprosjekter med praksisfelt i Østfold, og på bakgrunn av at ansatte ved avdeling for helse- og sosialfag allerede hadde et samarbeid med Tine Alsaker ved Fredrikstad barneverntjeneste, gjennomførte vi en drøftelse av et mulig samarbeid om en komparativ studie.

Resultatet av disse drøftingene ble søknaden om samarbeidsmidler til å gjennomføre en komparativ studie i to deler: en i Brasil/Jacaraípe og en i Norge/Fredrikstad.

Organisering av prosjektdel Fredrikstad:

I forhold til milepælsplan av 5.okt 2010, planlegges det å rekruttere 4-6 barnevernsfamilier i Fredrikstad til intervjuer av forelder og av et barn.

Rekrutteringsarbeidet skjer i et samarbeid mellom barneverntjenesten og studenter fra helse- og sosialfag som har barneverntjenesten som sitt praksissted. Gjennomføringen av datainnsamlingen/intervjuene er planlagt å skje i perioden oktober-desember 2012.

Studenter fra helse- og sosialfag som har Fredrikstad barneverntjeneste som praksissted, vil delta i arbeidet.

Ansvarsfordeling:

Tine Alsaker er ansvarlig for rekruttering og intervjuing av familiene knyttet til Fredrikstad barneverntjeneste.

Tine Alsaker er ansvarlig for oppbevaring og så destruering av sensitive data når det ikke er behov for dem lenger, seneste ved prosjektets slutt.

Både Tine Alsaker og Kari Baardseth er ansvarlige for analyse, drøfting og publisering av forskningen.

Kari Baardseth står ansvarlig for prosjektet ovenfor Høgskolen i Østfold.

Ansvarsstruktur:

Rekruttering og førstegangskontakt med informantene skjer via barnevernet. Skriftlig samtykke til å delta sendes til Tine Alsaker.

Tine Alsaker har ansvaret for studenter som deltar i faser av prosjektarbeidet.

Bruk av data:

Dataene skal anvendes til analyse og drøftelse av marginaliserte familier. Det planlegges skriving av en fagartikkel knyttet til dataene fra Fredrikstad. Disse dataene sammen med Jacaraípedataene vil anvendes til en komparasjon av marginalisert familieliv på disse to stedene og vil danne grunnlaget for en annen artikkel. Dataene kan også komme til å inngå i framlegg på kongress/seminarer og i undervisning.

Eierskap til data:

Tine Alsaker og Kari Baardseth står i fellesskap som eiere av dataene. Bruken av dataene skjer i enighet.

Dato,

Dato, 3.febr. 2012

Therese Eddie

Synnøve Narten Jonassen

Barnevernsleder

Dekan

Fredrikstad barneverntjeneste
helse- og sosialfag

Høgskolen i Østfold, avdeling for

Tine Alsaker

Kari Baardseth

Prosjektansvarlig

Prosjektansvarlig

Fredrikstad barneverntjeneste

Høgskolen i Østfold, avdeling for helse- og
sosialfag

APPENDIX 7:

KOPI AV GODKJENNELSE FRA PERSONVERNEMNDA

Anette Christine Iversen HEMIL-senteret Universitetet i Bergen Christiesgt. 13 5015
BERGEN

Vår dato: 12.05.2014

Vår ref: 38359 / 3 / KH

Deres

dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 28.03.2014.
Meldingen gjelder prosjektet:

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering.

Endringsmeldinger gis via et eget skjema,

<http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database,

<http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 20.06.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kontaktperson: Kjersti Haugstvedt tlf: 55 58 29 53

Kopi: Tine Bjørck Alsaker tria@fredrikstad.kommune.no

Vedlegg: Prosjektvurdering 38359 Fattigdom handler om indre velferd. Et komparativt studium av sosialt arbeid med risikoutsatte familier i Norge og Brasil

Behandlingsansvarlig Universitetet i Bergen, ved institusjonens øverste leder Daglig ansvarlig Anette Christine Iversen Student Tine Bjørck Alsaker

Katrine Utaaker Segadal

Kjersti Haugstvedt

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 38359

Personvernombudet forstår det slik at datainnsamlingen i prosjektet er foretatt, og minner om at prosjekt som er omfattet av meldeplikten skal meldes senest 30 dager før oppstart.

Data ble i utgangspunktet innsamlet i forbindelse med et bachelorprosjekt ved Høgskolen i Østfold og i samarbeid med Fredrikstad kommune. Personvernombudet forutsetter at studien ble klarert med ledelsen ved aktuelle barnevernkontor.

Utvalget mottok skriftlig informasjon om studien. Personvernombudet finner at skrivet er tilfredsstillende utformet.

Når det gjelder den videre bruken av data til en mastergrad ved UiB, opplyser Alsaker at det i forkant av hvert intervju ble gitt muntlig informasjon om slik utvidet bruk av data, og at samtlige har samtykket muntlig til dette. Under denne forutsetning finner vi at den videre behandling av data kan foretas med hjemmel i personopplysningsloven § 8 første ledd og 9 a.

Prosjektslutt er 20.06.14. Datamaterialet anonymiseres ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår. Navneliste og lydopptak slettes. Indirekte personidentifiserbare opplysninger fjernes, omskrives eller grovkategoriseres. Ingen enkeltpersoner vil kunne identifiseres i oppgave/publikasjoner.

